

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
 Завідувач кафедри

(підпис)
 “ ____ ” _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
 зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
 за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва освітньої програми)

на тему: «Податок на додану вартість в системі обліку та контролю торговельних підприємств на прикладі ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА»»
(назва теми)

Виконавець:

студентка ФМОІТ група 41

Бабічева Аліна Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

 /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Добрунік Тетяна Пилипівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

 /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ	6
1.1. Сутнісні характеристики податку на додану вартість та його місце в системі оподаткування підприємств.....	6
1.2. Регламентація обліково-податкового забезпечення справляння податку на додану вартість.....	13
1.3. Проблематика справляння та адміністрування податку на додану вартість.....	19
РОЗДІЛ 2. ПРАТКИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА»	27
2.1. Характеристика торговельної діяльності та ресурсного потенціалу ТОВ «ТД «ФОВЕТТА».....	27
2.2. Економічна діагностика торговельної діяльності ТОВ «ТД «ФОВЕТТА».....	34
2.3. Організація, документальне забезпечення обліку та звітності на підприємстві.....	41
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ І КОНТРОЛЬ ПОРЯДКУ НАРАХУВАННЯ ПДВ ТА РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ.....	47
3.1. Облікове відображення порядку нарахування ПДВ та розрахунків з бюджетом.....	47
3.2. Організаційно-методичні аспекти контролю розрахунків з податку на додану вартість	57
3.3. Напрямки удосконалення обліку та контролю розрахунків з ПДВ	66
ВИСНОВКИ.....	74
Список використаних джерел.....	80
Додатки.....	86

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В системі оподаткування підприємницьких структур національної економіки України одним із основних податків є податок на додану вартість, ключова роль якого відзначається також у формуванні доходної частини Державного бюджету України та його значним впливом на фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання.

В умовах нестабільного економічного середовища, воєнного стану та трансформаційних змін податкового законодавства особливої актуальності набуває забезпечення достовірного бухгалтерського обліку розрахунків з ПДВ і посилення контролю за правильністю формування податкових зобов'язань, податкового кредиту та своєчасністю розрахунків з бюджетом. Недосконалість облікових процедур, наявність податкових ризиків, зловживання механізмом податкового кредиту та проблеми бюджетного відшкодування негативно впливають як на фінансову стійкість підприємств, так і на стабільність бюджетних надходжень. Крім того, впровадження електронних інструментів адміністрування ПДВ, ризик-орієнтованих систем контролю зумовлює необхідність удосконалення облікового забезпечення та внутрішнього контролю розрахунків з податку на додану вартість. У цьому контексті дослідження теоретичних і практичних аспектів організації обліку та контролю ПДВ є важливим для підвищення прозорості податкових розрахунків, мінімізації податкових ризиків і забезпечення фінансової стабільності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про підвищену увагу науковців та практиків до теми оподаткування ПДВ. Зокрема, значний внесок у розробку теоретичних і методичних основ зроблено такими вченими, як Богатчик Л., Лопатовський В. Волчанська Л., Юшковський Д. Греца Я.В., Гуцаленко Л.В., Жиглей І.В., Кацалап А.А., Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Назаренко О.В., Осипчук О., Подолянчук О.А. Черкасова С.В., Бортко М.Т., Шульга Т.М., Яндульська Ю., Мельник, Т. Незважаючи на значний доробок науковців, проблематика ПДВ у системі обліку та оподаткування суб'єктів

національної економіки залишається актуальною та потребує подальшого дослідження в умовах трансформаційних змін податкового законодавства та облікового забезпечення функціонування торговельних підприємств національної економіки.

Мета і завдання роботи. Метою дослідження є вивчення теоретико-прикладних аспектів облікового забезпечення та контролю розрахунків з ПДВ в системі оподаткування торговельних підприємств та обґрунтування основних напрямків оптимізації обліково-податкових процедур в системі адміністрування ПДВ. Відповідно до поставленої мети в роботі окреслено наступні **завдання**:

- розкрити сутнісні характеристики податку на додану вартість та визначити його роль в системі оподаткування підприємств та поповненні доходів бюджету України;
- розкрити питання регламентації обліково-податкового забезпечення справляння податку на додану вартість;
- окреслити проблематику справляння та адміністрування податку на додану вартість;
- надати характеристику торговельної діяльності та провести оцінку ресурсного потенціалу ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»;
- здійснити економічну діагностику торговельної діяльності ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»;
- висвітлити організацію, документальне забезпечення обліку та звітності на досліджуваному підприємстві;
- охарактеризувати облікове відображення порядку нарахування ПДВ та розрахунків з бюджетом на підприємстві;
- розкрити організаційно-методичні аспекти контролю розрахунків з податку на додану вартість;
- визначити напрямки удосконалення обліку та контролю розрахунків з ПДВ в системі обліку торговельних підприємств.

Об'єкт дослідження – процес оподаткування товарних операцій податком на додану вартість та організації облікового забезпечення розрахунків з бюджетом з ПДВ на підприємстві ТОВ «ТД «ФОВЕТТА».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, нормативно-методичних і практичних аспектів облікового забезпечення і контролю оподаткування ПДВ товарних операцій.

Методи дослідження. У процесі виконання дослідження, відповідно до поставлених завдань, застосовано комплекс наукових методів. Зокрема, методи порівняння та конкретизації використовувалися під час аналізу теоретико-методичних засад і нормативно-правового регулювання обліку та оподаткування товарних операцій податком на додану вартість. У межах практичної частини дослідження, що стосується діяльності обраного підприємства та чинної практики обліку й оподаткування, застосовувалися методи аналізу, групування та конкретизації. Методи наукової абстракції та узагальнення були використані для формування обґрунтованих висновків. Для наочного представлення та інтерпретації результатів дослідження застосовано табличний і графічний методи.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування торговельної діяльності, нормативно-правові акти, що регулюють облік ПДВ, а також фінансова і податкова звітність ТОВ «ТД «ФОВЕТТА». Додатково використано первинні документи з обліку господарських операцій та реєстри аналітичного і синтетичного обліку, які забезпечують узагальнення облікової та податкової інформації щодо нарахування ПДВ при здійсненні товарних операцій, розрахунків з бюджетом з ПДВ.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано тези: Бабічева А.О. Податок на додану вартість в системі оподаткування національного бізнесу України. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції* (21 травня 2026 р). Одеса. ОНЕУ. 2026. С. 31-33.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

1.1. Сутнісні характеристики податку на додану вартість та його місце в системі оподаткування підприємств

Податок на додану вартість (далі – ПДВ) посідає важливе місце в податкових системах більшості країн світу, зокрема й України. Його впровадження було зумовлене потребою у формуванні надійного та передбачуваного джерела наповнення державного бюджету. Водночас цей податок покликаний не лише забезпечувати значні фіскальні надходження, а й мінімізувати вплив на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання, залишатися нейтральним щодо економічних рішень підприємств і сприяти підвищенню прозорості ділових відносин.

Економічна сутність податку на додану вартість полягає в оподаткуванні частини новоствореної вартості, що формується на кожному етапі виробництва та обігу товарів, робіт і послуг. Податок на додану вартість справляється з приросту вартості, який виникає в результаті господарської діяльності суб'єктів підприємництва, однак фактичне податкове навантаження переноситься на кінцевого споживача.

ПДВ виступає універсальним непрямим податком, що включається до ціни реалізації та забезпечує рівномірне наповнення бюджету незалежно від галузевої специфіки виробництва. Його механізм ґрунтується на принципі податкового кредиту, що дозволяє уникнути багаторазового оподаткування однієї й тієї ж вартості та сприяє прозорості податкових розрахунків. У макроекономічному вимірі податок на додану вартість є важливим інструментом державного регулювання споживання, перерозподілу доходів та забезпечення стабільності бюджетних надходжень. У системі податкових надходжень вагоме місце займають непрямі податки, основним призначенням яких є забезпечення фінансової стабільності національної економіки та формування сталих

фінансових ресурсів, що акумулюються у Державному бюджеті України. Провідну роль серед них відіграє податок на додану вартість, який виступає одним із ключових джерел наповнення бюджету. В Україні надходження ПДВ до державного бюджету відбувається у розрізі операцій з вітчизняних товарів та імпортованих товарів. Надходження податку на додану вартість з вітчизняних товарів до державного бюджету наведено на рис. 1.1.

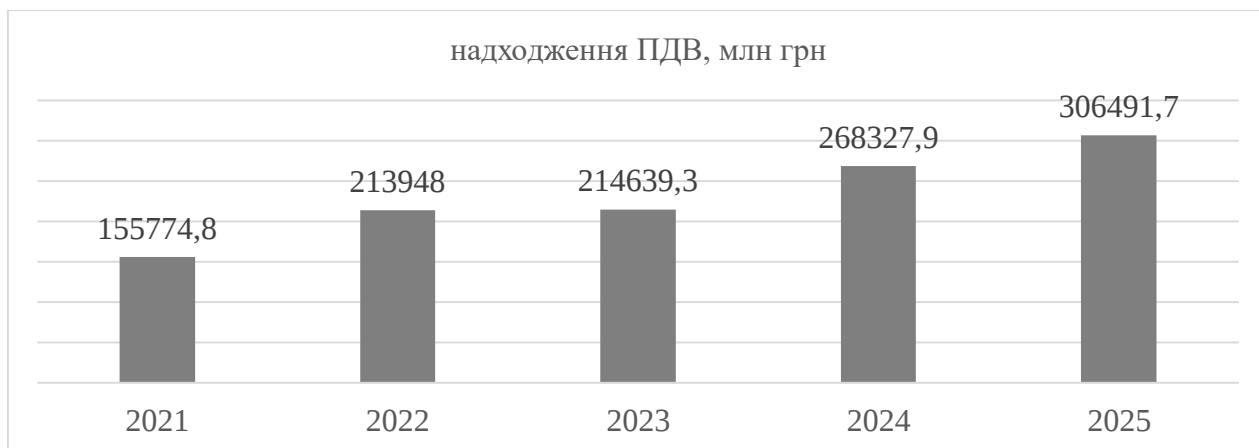

Рис. 1.1. Надходження ПДВ з вітчизняних товарів

Джерело: складено за даним [10]

Податкові надходження від ПДВ за імпортованими операціями до державного бюджету наведено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Надходження ПДВ з імпортованих товарів

Джерело: складено за даними [10]

Значне зростання надходжень від податку на додану вартість зумовлене тим, що механізм його справляння охоплює всі етапи виробництва та обігу товарів, робіт і послуг. При цьому додана вартість включається до ціни продукції та фактично сплачується кінцевим споживачем. Як зазначає д.е.н. І. Б. Назаркевич, одним із важливих факторів зростання податкових надходжень є цифровізація податкових процесів, яка сприяє підвищенню ефективності нарахування та стягнення податків, а також зменшенню корупційних ризиків завдяки обмеженню безпосередньої взаємодії між представниками державних органів і платниками податків [27, с. 142]. У структурі податкових надходжень у 2025 році ПДВ з вітчизняних товарів майже 8%, а з імпорتنих товарів – 14,15%

Податок на додану вартість є непрямим загальнодержавним податком, який справляється з суб'єктів господарювання – платників цього податку – у процесі здійснення ними господарської діяльності. Його сутність полягає в оподаткуванні приросту вартості, що створюється на кожному етапі виробництва та обігу товарів, виконання робіт і надання послуг.

З економічної точки зору ПДВ відображає частину новоствореної вартості, яка виникає внаслідок виробничо-комерційної діяльності підприємства. На відміну від податку на прибуток, об'єктом оподаткування виступає не фінансовий результат діяльності, а додана вартість, що визначається як різниця між доходами від реалізації продукції (робіт, послуг) і витратами на придбання матеріальних ресурсів та послуг, використаних у процесі виробництва.

Особливістю механізму функціонування ПДВ є те, що він акумулюється у вартості товарів і послуг на всіх стадіях їх руху – від виробника до кінцевого споживача. При цьому податок нараховується та сплачується поетапно, у міру здійснення господарських операцій з постачання продукції, що забезпечує рівномірне наповнення бюджету.

Юридично платниками ПДВ виступають суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють оподатковувані операції. Водночас економічний тягар цього податку перекладається на кінцевого споживача, оскільки сума ПДВ включається до ціни товарів (робіт, послуг), що споживаються на території

держави незалежно від їх походження. Таким чином, податок на додану вартість є важливим елементом податкової системи, який поєднує в собі фінансове значення як джерело бюджетних надходжень та економічний інструмент впливу на процеси виробництва, обігу і споживання.

Формалізована інформація щодо сутності податку на додану вартість, як економічної категорії, у сучасних дослідженнях вітчизняних науковців наведено на рис. 1.3.

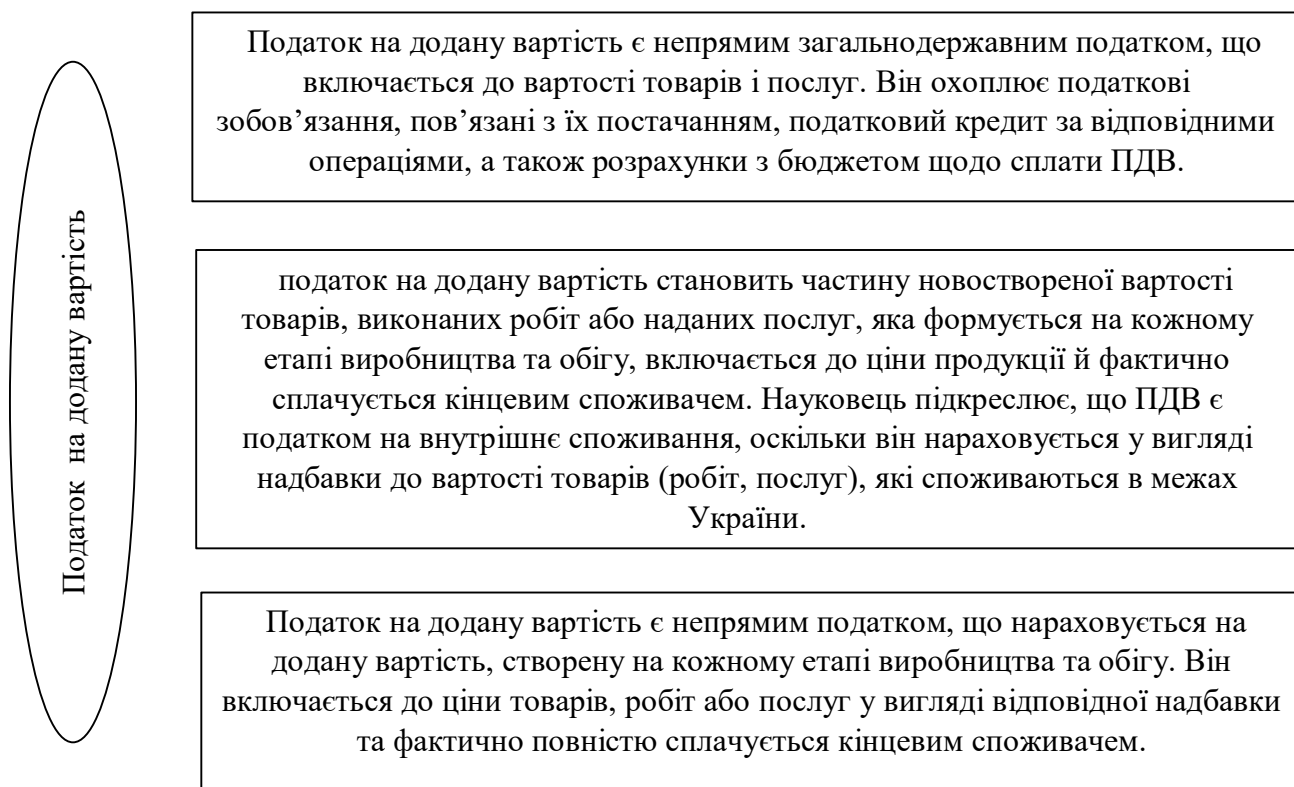

Рис. 1.3. Визначення сутності податку на додану вартість

Джерело: складено за даними [3, с. 104]

Податок на додану вартість являє собою частину новоствореної вартості, що виникає у процесі реалізації товарів або надання послуг і включається до їх ціни. Він охоплює податкові зобов'язання, пов'язані з постачанням товарів (послуг), а також зобов'язання перед бюджетом щодо сплати ПДВ. При цьому ПДВ виконує фінансову, регулюючу та стимулюючу функції [7].

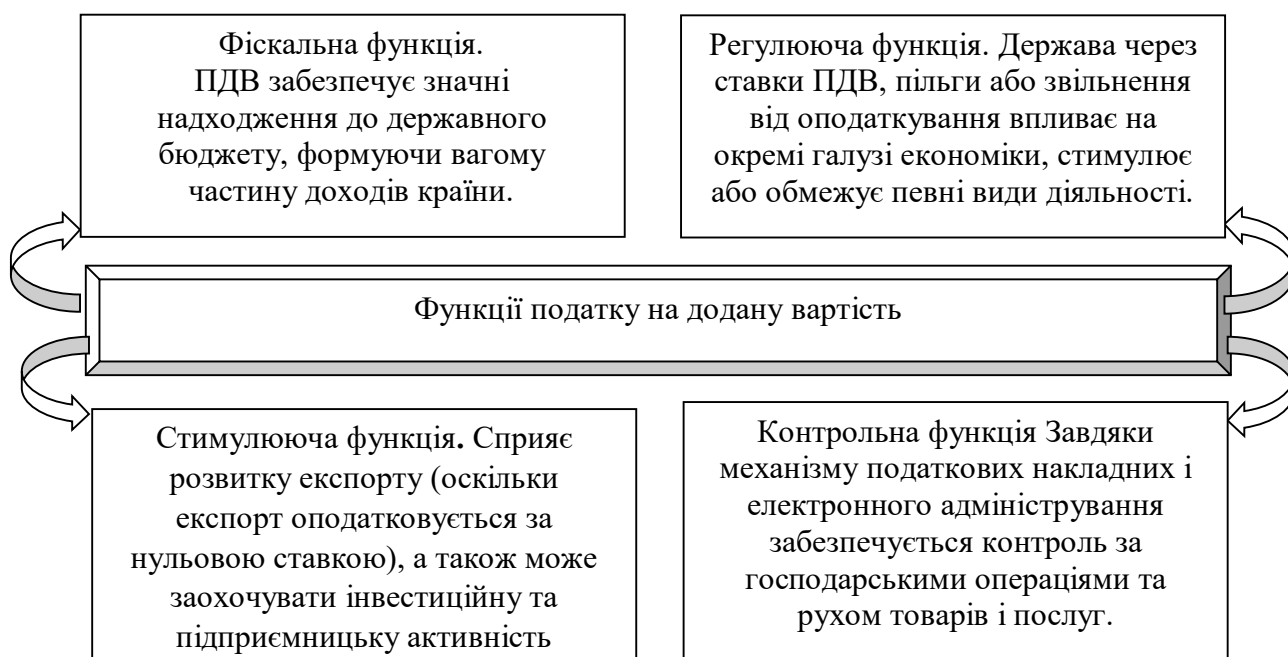

Рис. 1.4. Функції ПДВ, як загальнодержавного податку

Джерело: складено за даними [7]

Фіскальна ефективність податку на додану вартість зумовлюється сукупністю економічних, інституційних та адміністративних чинників. Основними з них є наступні.

1. Стабільність та широта податкової бази – охоплення оподаткуванням більшості операцій з постачання товарів і послуг, мінімізація пільг та винятків, що забезпечує рівномірне формування податкових надходжень.

2. Оптимальний рівень податкової ставки – встановлення економічно обґрунтованої ставки ПДВ, яка дозволяє поєднати фіскальні інтереси держави з платоспроможністю споживачів та суб'єктів господарювання.

3. Ефективність податкового адміністрування – дієві механізми обліку, контролю та стягнення ПДВ, зокрема функціонування системи електронного адміністрування, податкових накладних та ризик-орієнтованого контролю.

4. Рівень податкової дисципліни платників – дотримання законодавства, своєчасність подання звітності та сплати податкових зобов'язань, зниження масштабів тіньової економіки.

5. Економічна активність та обсяги споживання – зростання виробництва, товарообігу і внутрішнього попиту, що безпосередньо впливає на обсяг надходжень ПДВ до бюджету.

6. Прозорість механізмів бюджетного відшкодування – своєчасне та обґрунтоване відшкодування ПДВ експортерам, що зменшує можливості зловживань і підвищує довіру платників до податкової системи.

У сукупності зазначені чинники сприяють посиленню фінансової ролі ПДВ та забезпечують його стабільність як одного з ключових джерел доходів державного бюджету (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Чинники, що впливають на фінансову значимість податку на додану вартість

Джерело: складено за даними [2, с. 106]

Зниження фіскальної ефективності податку на додану вартість зумовлене впливом комплексу економічних, правових та організаційних чинників. До ключових із них належать звуження податкової бази внаслідок надання пільг і застосування знижених ставок, високий рівень тінізації економіки, недоліки податкового адміністрування, зловживання механізмами податкового кредиту та бюджетного відшкодування, спад економічної активності, низька податкова дисципліна, а також нестабільність податкового законодавства. Сукупний вплив зазначених факторів обмежує фіскальний потенціал ПДВ і знижує його значення як надійного джерела доходів державного бюджету.

Як зазначають науковці, в умовах воєнного стану важливим є збереження купівельної спроможності населення шляхом продовження соціальних програм і стимулювання розвитку внутрішнього ринку, що сприятиме розширенню бази оподаткування непрямих податків [11].

Водночас фіскальна політика має бути спрямована на забезпечення балансу між наповненням бюджету та недопущенням надмірного податкового тиску на бізнес, особливо на підприємства, які відіграють ключову роль у імпортозаміщенні та забезпеченні населення товарами першої необхідності.

Таким чином, податок на додану вартість є одним із ключових джерел формування доходів державного бюджету та важливим інструментом державного впливу на економічні процеси. Він забезпечує стабільні податкові надходження, впливає на ціноутворення і рівень споживання, а також сприяє розвитку зовнішньоекономічної діяльності через застосування нульової ставки при експорті. Крім того, механізм адміністрування ПДВ підвищує прозорість господарських операцій і посилює податковий контроль.

У системі податкових надходжень вагоме місце займають непрямі податки, основним призначенням яких є забезпечення фінансової стабільності національної економіки та формування сталих фінансових ресурсів, що акумулюються у Державному бюджеті України. Провідну роль серед них відіграє податок на додану вартість, який виступає одним із ключових джерел наповнення бюджету.

1.2. Регламентация обліково-податкового забезпечення справляння податку на додану вартість

Податок на додану вартість є одним із найбільш фінансово ефективних непрямих податків, водночас механізм його обчислення, адміністрування та контролю характеризується підвищеною складністю та багаторівневістю. ПДВ вважається доволі складним з огляду на визначення об'єкта та бази оподаткування, особливості його відображення в обліку, а також організацію й здійснення контрольних процедур. Порядок справляння податку на додану вартість (ПДВ) в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, які представлено на рис. 1.6.

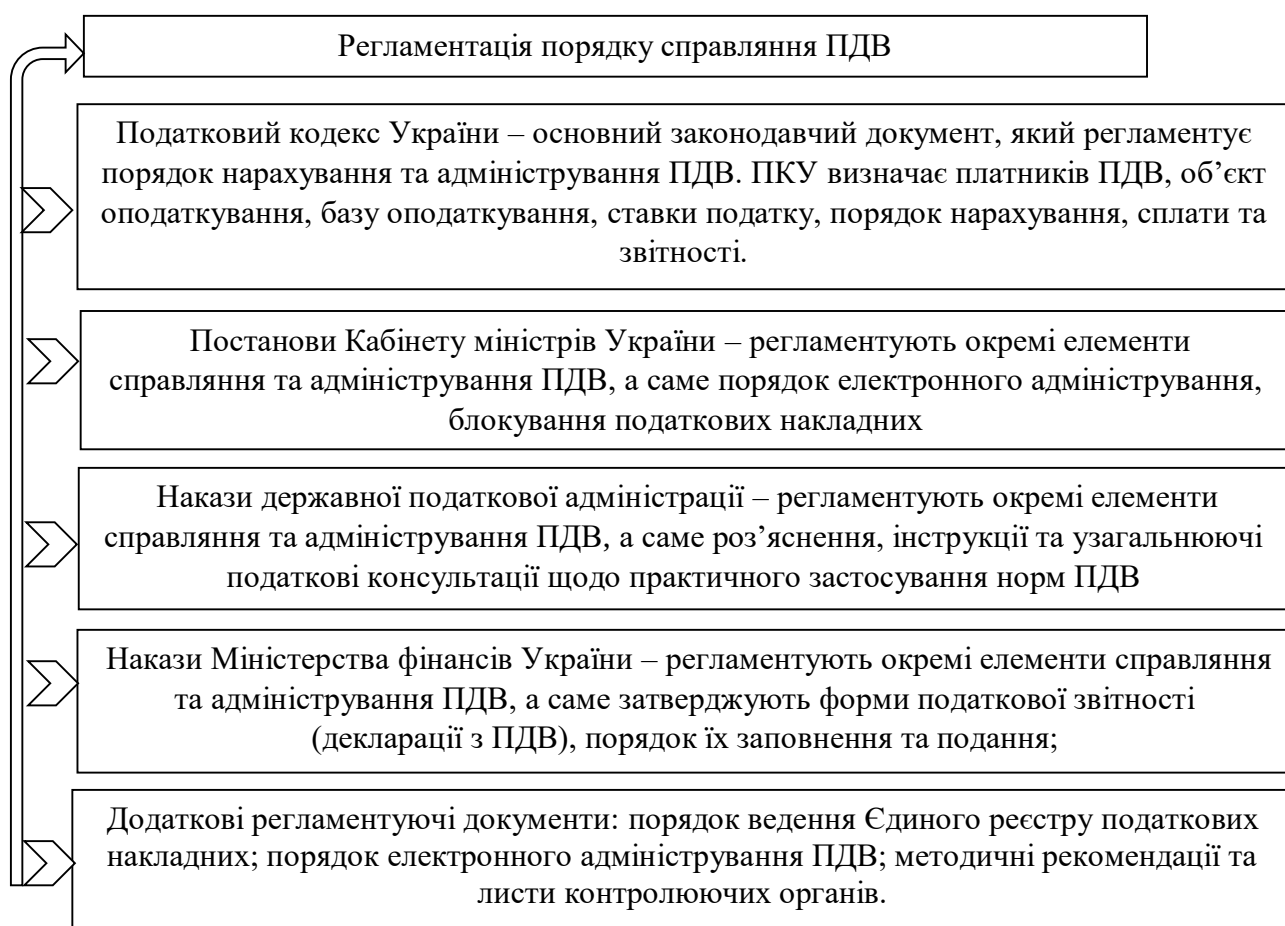

Рис. 1.6. Зовнішня регламентация порядку справляння та адміністрування ПДВ

Джерело: складено за даними [7]

Основним регламентуючим на законодавчому рівні документом є Податковий кодекс України, яким визначено основні елементи податку на додану вартість в системі оподаткування (рис. 1.7).

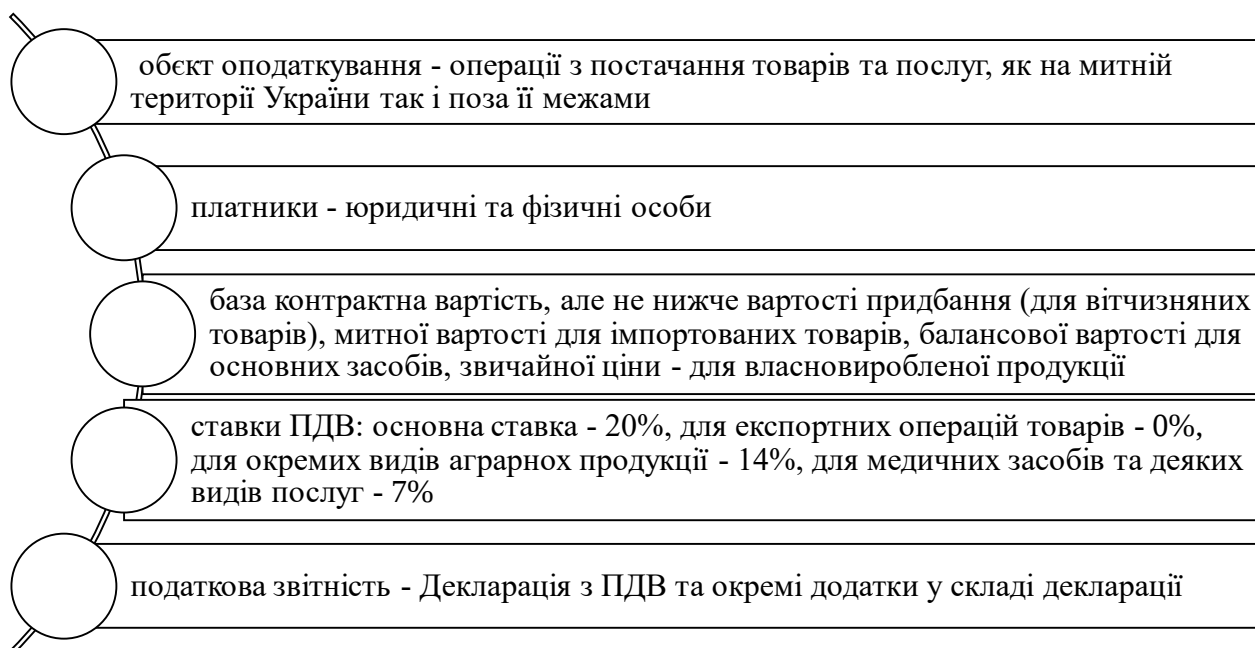

Рис. 1.7. Основні елементи податку на додану вартість в Україні

Джерело: складено за даними [35]

Податковим кодексом встановлено граничний поріг для обов'язкової реєстрації платником ПДВ для суб'єктів, які обрали загальну систему оподаткування зі сплатою податку на прибуток. В реаліях сьогодення такий граничний поріг отриманого доходу за попередній звітний податковий рік становить 1млн грн. Проте вносяться на розгляд законодавчі зміни щодо встановлення граничного порогу у розмірі 400 МЗП, тобто поріг для реєстрації платником ПДВ становитиме 3458800 грн

Основна ставка ПДВ в Україні майже відповідає рівню європейських країн, проте у більшості країн все ж таки ставки ПДВ є більшими (рис. 1.8.). Так, наприклад в Угорщині основна ставка ПДВ складає 27%, проте й мають місце й знижені ставки, наприклад, для молочних продуктів 18%, інтернету, медицини, книг, комерційних послуг з розміщення 5% [36].

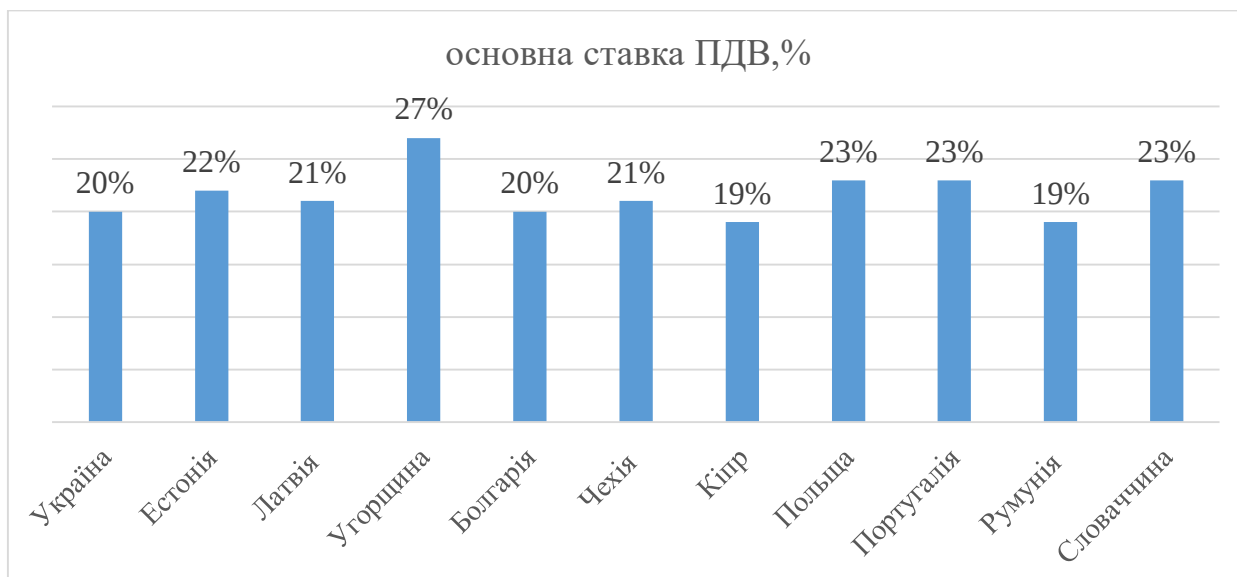

Рис. 1.8. Основна ставка ПДВ в Україні та країнах Європи

Джерело: складено за даними [36]

Доцільно розмежовувати базові механізми функціонування податку на додану вартість у європейських країнах, оскільки в державах Європейського Союзу його застосування ґрунтується на відповідних директивах, що встановлюють загальні принципи його адміністрування. Європейська модель ПДВ, до якої належить і Україна, характеризується використанням диференційованих ставок оподаткування та спрямована на пом'якшення податкового навантаження для соціально вразливих верств населення. Це досягається через застосування знижених ставок до соціально значущих товарів і послуг, а також через надання відповідних податкових пільг.

Відповідно до положень Податкового кодексу України, застосовуються такі основні ставки ПДВ, що нараховуються на базу оподаткування:

- 20 % – базова (загальна) ставка ПДВ, яка застосовується для більшості операцій з постачання товарів та послуг на митній території України, а також у митному режимі імпорту;
- 14 % – ставка, яка застосовується до окремих видів с.-г продукції;
- 7 % – пільгова ставка, що використовується для операцій з постачання лікарських засобів, медичних виробів і обладнання, а також окремих видів послуг, зокрема у сфері туризму, організації культурних заходів;

– 0 % – ставка, що застосовується до операцій з експорту товарів за межі митної території України, а також послуг з міжнародного перевезення, обслуговування літаків, що виконують міжнародні рейси [35].

Важливим для порядку справляння ПДВ є визначення бази оподаткування, яка регламентована ПКУ для окремих об'єктів ПДВ. Загальною умовою є дотримання бази нарахування ПДВ з контрактної вартості, тобто такої вартості, що є предметом укладених договорів між контрагентами відносно продажу власно виробленої продукції, купівлі-продажу товарів, або виконання робіт та надання послуг. Проте ПКУ зазначає такі критеріальні принципи:

- база оподаткування власно виробленої продукції, наданих послуг або виконаних робіт не може бути нижче звичайної ціни;
- база оподаткування товарів не може бути нижче купівельної вартості придбаних таких товарів;
- база оподаткування придбаних товарів у митному режимі імпорту не може бути нижчою від митної вартості з урахуванням сум мита, що підлягає сплаті під час оформлення митної декларації.

Митна вартість товарів, які ввозяться на митну територію України у режимі імпорту відповідно до норм Митного кодексу України, зазвичай визначається за ціною зовнішньоекономічного контракту, тобто за вартістю, зафіксованою у договорі між резидентом та нерезидентом. Водночас у разі неможливості застосування основного методу можуть використовуватися альтернативні підходи, зокрема визначення вартості за цінами ідентичних або подібних товарів, а також на основі обчисленої (складеної) вартості. При формуванні митної вартості до договірної ціни включаються додаткові витрати, пов'язані з імпортом товарів, зокрема витрати на транспортування відповідно до умов ІНКОТЕРМС до місця ввезення на митну територію України, витрати на навантажувально-розвантажувальні роботи, страхування, оплату комісійних і брокерських послуг, а також інші витрати, які несе імпортер у процесі придбання та митного оформлення товарів.

Облік податку на додану вартість тісно пов'язаний із такими ключовими категоріями, як податковий кредит, податкові зобов'язання та бюджетне відшкодування. Податковий кредит визначається як сума ПДВ, сплачена платником при придбанні товарів, робіт або послуг, яка підлягає зарахуванню у зменшення податкових зобов'язань звітного періоду. Податкові зобов'язання, у свою чергу, відображають суму податку, яку платник зобов'язаний сплатити до бюджету відповідно до вимог податкового законодавства у встановлені строки.

Для відображення розрахунків із податку на додану вартість у системі бухгалтерського обліку в межах рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» використовуються такі субрахунки: 641 «Розрахунки за податками» (з аналітичним обліком ПДВ), 643 «Податкові зобов'язання» та 644 «Податковий кредит» [15]. У бухгалтерському обліку суми податкових зобов'язань відображаються за кредитом субрахунку 641, тоді як податковий кредит – за його дебетом. Наявність кредитового сальдо на кінець звітного періоду свідчить про заборгованість підприємства перед бюджетом, а її погашення відображається за дебетом відповідного субрахунку. Субрахунки 643 «Податкові зобов'язання» та 644 «Податковий кредит» мають допоміжне призначення і використовуються для відображення тимчасових різниць у визнанні ПДВ. Зокрема, вони застосовуються у випадках, коли податкові зобов'язання або податковий кредит виникають у поточному періоді, тоді як фактичне постачання чи отримання товарів (послуг) відбувається в наступному. Крім того, субрахунок 644 використовується у ситуаціях, коли податкова накладна ще не зареєстрована в Єдиному реєстрі податкових накладних. Суми, обліковані на цих субрахунках, не враховуються при визначенні ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету у відповідному звітному періоді.

Важливим елементом механізму функціонування ПДВ є бюджетне відшкодування, яке передбачає повернення підприємству частини сплаченого податку з державного бюджету. Така компенсація здійснюється у випадку перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями та за умови подання відповідної заяви. Таким чином, зазначені елементи формують єдину

систему обліку ПДВ та визначають порядок його розрахунку і взаєморозрахунків із бюджетом.

Порядок справляння ПДВ на рівні підприємства регулюється не лише законодавством, а й внутрішніми документами, які визначають організацію податкового та бухгалтерського обліку (рис. 1.9).

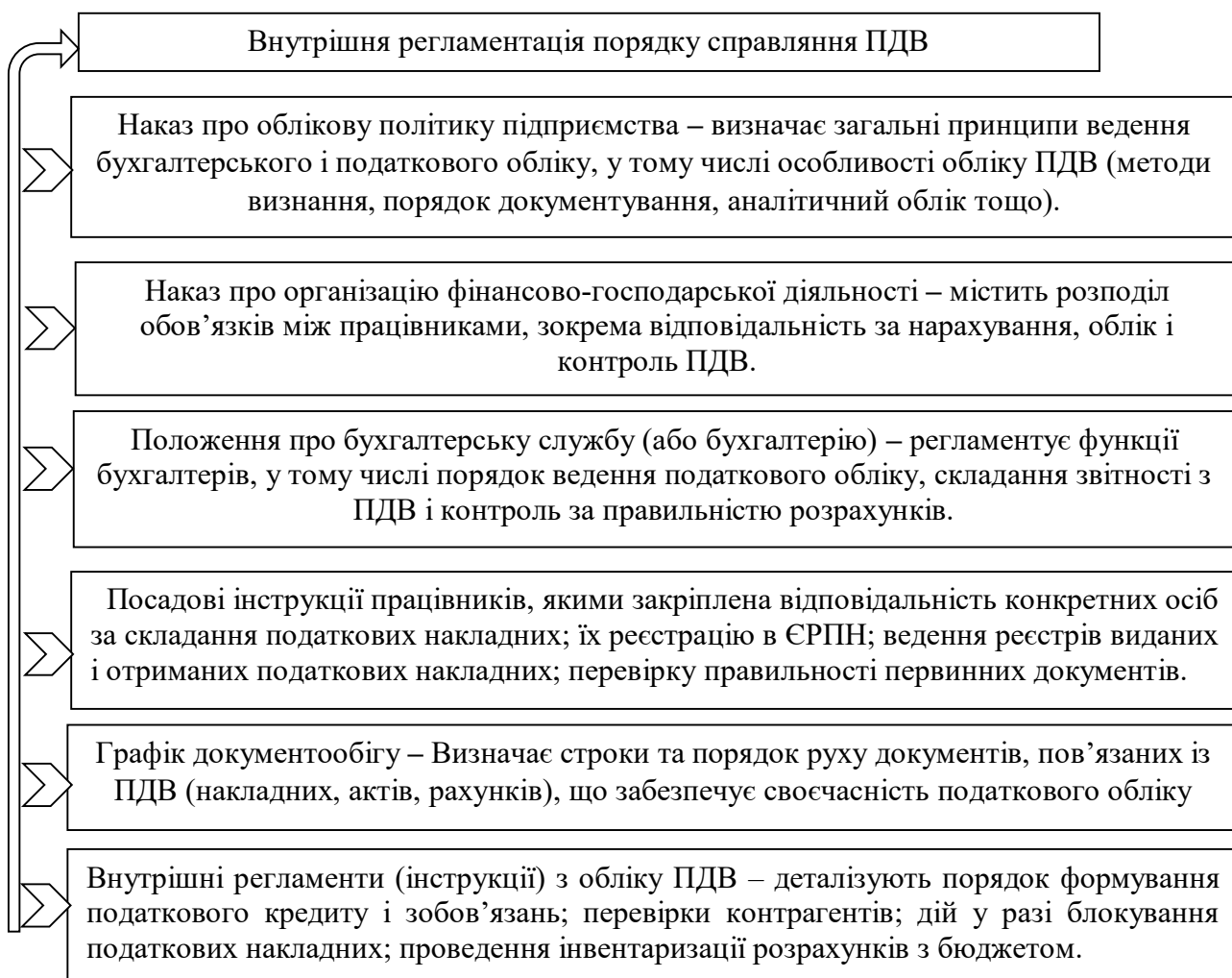

Рис. 1.9. Внутрішня регламентація порядку справляння та адміністрування ПДВ

Джерело: складено за даними [7]

Внутрішні документи забезпечують практичну організацію обліку та контролю ПДВ на підприємстві, розподіляють відповідальність і мінімізують податкові ризики.

1.3. Проблематика справляння та адміністрування податку на додану вартість

В Україні введена та постійно вдосконалюється система електронного адміністрування ПДВ, що передбачає використання електронних рахунків, а також механізмів контролю операцій на відповідність чинним нормативним вимогам. У системі оподаткування ПДВ в Україні існує низка проблем, що негативно впливають на його фіскальну ефективність. У таблиці наведено основні труднощі та їхні наслідки для бюджету та податкового контролю. Такий структурований підхід дозволяє наочно оцінити ключові ризики та визначити напрями удосконалення адміністрування ПДВ.

Таблиця 1.1

Проблеми та наслідки оподаткування ПДВ

№	проблеми оподаткування	наслідки для фіскальної системи
1	Високий рівень тінізації економіки	Зменшення надходжень до бюджету, ухилення від сплати податку, значна частка операцій здійснюється поза офіційним обліком, що створює умови для ухилення від сплати ПДВ.
2	Зловживання механізмом податкового кредиту та бюджетного відшкодування	Фіктивне відшкодування ПДВ, витoki коштів із бюджету, використання фіктивних схем для штучного формування податкового кредиту або отримання незаконного відшкодування з бюджету.
3	Недосконалість адміністрування ПДВ –	Ускладнення контролю за нарахуванням і сплатою податку, низька ефективність податкового контролю; недостатній контроль за правильністю нарахування податку, складність процедур реєстрації платників, обліку та подання звітності.
4	Нестабільність податкового законодавства	Ускладнення планування діяльності платників, ризик порушень через часті зміни норм часті зміни норм, заплутаність правил та невідповідність міжнародним стандартам ускладнюють планування діяльності платників.
5	Широке застосування податкових пільг –	Звуження податкової бази та зниження фіскальної ефективності численні звільнення та знижені ставки податку зменшують податкову базу та фіскальний потенціал ПДВ.
6	Проблеми прозорості та своєчасності бюджетного відшкодування	Затримки повернення ПДВ, корупційні ризики затримки у поверненні ПДВ, низька прозорість процедури та ризик корупційних схем.
7	Низька податкова дисципліна платників	несвоєчасна сплата податкових зобов'язань, порушення строків подання звітності та загальна недисциплінованість окремих суб'єктів господарювання.

Науковцями систематизовано основні проблеми у системі оподаткування ПДВ в Україні (рис. 1.10).

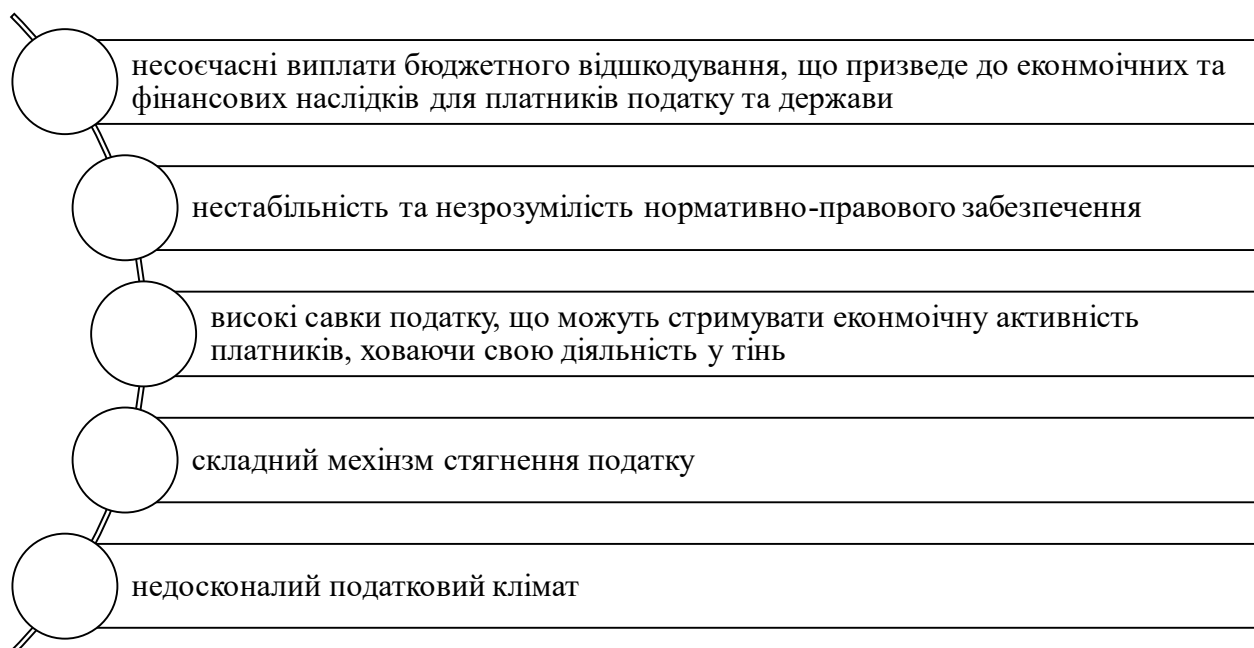

Рис. 1.10. Основні проблеми у системі оподаткування ПДВ в Україні

Джерело: складено за даними [42, с.12]

Несвоєчасне бюджетне відшкодування ПДВ призводить до погіршення ліквідності підприємств, зростання фінансових витрат, зниження інвестиційної привабливості та виникнення податкових конфліктів. Крім того, затримки відшкодування створюють умови для застосування корупційних схем і знижують ефективність адміністрування податку, що негативно впливає на стабільність фінансових потоків у державі.

Складний механізм стягнення податку на додану вартість (ПДВ) проявляється у кількох взаємопов'язаних аспектах, що ускладнюють його адміністрування та підвищують ризики помилок і зловживань.

1. Багатоступінчастий характер нарахування податку – ПДВ нараховується на кожному етапі виробництва та обігу товарів і послуг, що вимагає ведення точного податкового обліку і контролю за трансакціями між суб'єктами господарювання.

2. Податковий кредит і відшкодування – механізм нарахування податкового кредиту та повернення ПДВ з бюджету є складним і потребує ретельного підтвердження документів, що створює ризики затримок і помилок.

3. Різноманіття ставок і пільг – наявність кількох ставок податку та широкого кола звільнень від оподаткування ускладнює визначення податкових зобов'язань і податкового кредиту для різних категорій платників.

4. Взаємозв'язок з іншими податками та законодавством – ПДВ інтегрований у загальну податкову систему, тому будь-які зміни у законодавстві чи процедурі адміністрування інших податків відображаються на ПДВ.

5. Адміністративні та технічні вимоги – необхідність подання звітності, ведення електронних податкових накладних, дотримання строків і процедур контролю створює додаткові адміністративні бар'єри для платників і контролюючих органів.

У сукупності ці фактори зумовлюють високий рівень складності адміністрування ПДВ, що вимагає ефективної системи контролю та автоматизованих процедур для мінімізації помилок і зловживань.

Адміністрування податку на додану вартість виконує ключову роль у забезпеченні фіскальної стабільності держави, оскільки гарантує своєчасне та повне надходження ПДВ до бюджету. Воно передбачає контроль за виконанням податкових обов'язків платниками, реєстрацію та облік операцій, нарахування і сплату податку, а також здійснення бюджетного відшкодування. Як зазначають науковці, адміністрування податків можна визначити як нормативно врегульовану організаційно-управлінську діяльність уповноважених державних органів, спрямовану на контроль і регулювання процесів оподаткування з метою забезпечення дотримання вимог податкового законодавства всіма учасниками податкових відносин [44, с. 422].

Ефективне адміністрування сприяє мінімізації податкових зловживань, підвищенню прозорості господарської діяльності та дотриманню податкової дисципліни. Крім того, воно має регуляторний ефект, впливаючи на обсяги

виробництва та споживання, і забезпечує гармонізацію національної податкової системи з міжнародними стандартами.

У більш ширшому розумінні основні аспекти призначення адміністрування ПДВ можна охарактеризувати таким чином.

1. Забезпечення фіскальної стабільності – адміністрування ПДВ гарантує своєчасне та повне надходження податку до державного бюджету, що є ключовим джерелом фінансування бюджетних видатків і стабільності державних фінансів.

2. Контроль за виконанням податкових обов'язків – через адміністрування забезпечується реєстрація платників податку, ведення податкового обліку, своєчасне нарахування, сплата та відшкодування ПДВ, що зменшує ризики ухилення від сплати податків.

3. Запобігання податковим зловживанням і тінізації економіки – ефективне адміністрування мінімізує можливості для штучного формування податкового кредиту, фіктивного відшкодування та використання корупційних схем.

4. Стимулювання прозорості господарської діяльності – чіткі та впорядковані правила адміністрування ПДВ сприяють прозорому обліку господарських операцій та підвищують податкову дисципліну платників.

5. Регуляторний ефект у економіці – адміністрування ПДВ дозволяє державі впливати на обсяги споживання та виробництва, оскільки податок включається до ціни товарів і послуг, що опосередковано регулює попит і пропозицію.

6. Гармонізація податкової системи з міжнародними стандартами – правильне адміністрування ПДВ сприяє узгодженню національного податкового режиму з вимогами ЄС та іншими міжнародними практиками, що важливо для зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, адміністрування ПДВ не лише забезпечує фіскальне наповнення бюджету, а й є важливим інструментом податкового контролю, економічного регулювання та підвищення прозорості господарської діяльності

В своїх дослідженнях Греца С.М. пропонує трактувати адміністрування податку на додану вартість як законодавчо врегульовану діяльність учасників податкових правовідносин, що охоплює сукупність управлінських, організаційних, виконавчих і контрольних заходів. До таких заходів належать реєстрація платників ПДВ, ведення податкового обліку з метою визначення податкових зобов'язань і податкового кредиту, встановлення об'єкта та бази оподаткування, обчислення податку, подання податкової звітності, сплата податку до бюджету, здійснення бюджетного відшкодування, проведення податкового контролю, а також застосування передбачених законодавством пільг і реалізація інших заходів, спрямованих на забезпечення виконання податкового обов'язку [6, с. 75]. Водночас автор розглядає адміністрування ПДВ в Україні як комплекс дій і процедур, що здійснюються контролюючими органами та їх посадовими особами і спрямовані на ідентифікацію, реєстрацію та облік платників податку й об'єктів оподаткування, з метою забезпечення контролю за своєчасністю нарахування, сплати та відшкодування податку на додану вартість.

Кацалап А.А. зауважує, що поняття «адміністрування» походить від латинського слова *administratio*, яке трактується як управління, керівництво та організація. У межах державного управління адміністративна функція полягає в реалізації державної політики та нормативно-правових рішень шляхом застосування організаційних, виконавчих і контрольних механізмів [14, с. 425].

Процедура адміністрування податку на додану вартість включає низку послідовних етапів.

1. Реєстрація платника ПДВ. Згідно зі статтею 181 Податкового кодексу України [35], обов'язковій реєстрації як платник ПДВ підлягає особа, у якої обсяг постачання товарів або послуг за останні 12 календарних місяців перевищує 1 млн грн. Реєстрація здійснюється в електронній формі через електронний кабінет платника податків.

2. Складання та процедура реєстрації податкових накладних (ПН). Відповідно до статті 201 ПКУ платник ПДВ зобов'язаний оформлювати

податкові накладні при здійсненні операцій з постачання товарів чи послуг та реєструвати їх у Єдиному реєстрі податкових накладних.

3. Подання податкової звітності та визначення податкових зобов'язань. Платники щомісячно подають декларацію з ПДВ (ст. 202 ПКУ), у якій відображається різниця між сумою податкових зобов'язань і податкового кредиту.

4. Бюджетне відшкодування ПДВ. У разі перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями платник має право на отримання бюджетного відшкодування, яке здійснюється Державною казначейською службою України за погодженням із ДПС України.

5. Контрольно-перевірочні заходи. Державна податкова служба проводить планові та позапланові перевірки, а також застосовує ризик-орієнтовану систему моніторингу, що дає змогу автоматично виявляти ризикові податкові накладні та, за необхідності, призупиняти їх реєстрацію.

6. Електронна взаємодія з контролюючими органами. Подання податкової звітності, реєстрація податкових накладних та обмін інформацією здійснюються в електронному форматі через електронний кабінет платника. Крім того, в Україні впроваджується система SAF-T UA — міжнародний стандарт електронного аудиту, який розширює можливості ДПС щодо аналізу господарських операцій; на сьогодні окремі платники вже подали відповідні аудиторські файли в тестовому режимі [13].

Як зазначає Доброштан Д., попри впровадження в Україні онлайн-сервісів у сфері адміністрування податку на додану вартість, у практичній діяльності зберігаються численні випадки необґрунтованої відмови в реєстрації податкових накладних. З метою захисту своїх прав і законних інтересів платники податків змушені звертатися до судових органів, що зумовлює значну кількість податкових спорів між платниками та контролюючими органами [8, с. 119].

За таких умов навіть автоматизована система управління ризиками виявляє суттєві недоліки, оскільки рішення контролюючих органів про відмову в реєстрації податкових накладних часто не мають належного обґрунтування та

ґрунтуються переважно на формальних підставах, зокрема щодо нібито ненадання підтвердних документів, навіть у випадках їх фактичного подання платниками. Фактично йдеться про відсутність належної вмотивованості рішень контролюючих органів, що підтверджується і судовою практикою, та свідчить про наявність недоліків в алгоритмах перевірки й управління ризиками, які застосовуються в системі електронного адміністрування ПДВ.

Науковцями систематизовано основні шляхи покращення справляння ПДВ в Україні (рис. 1.11).

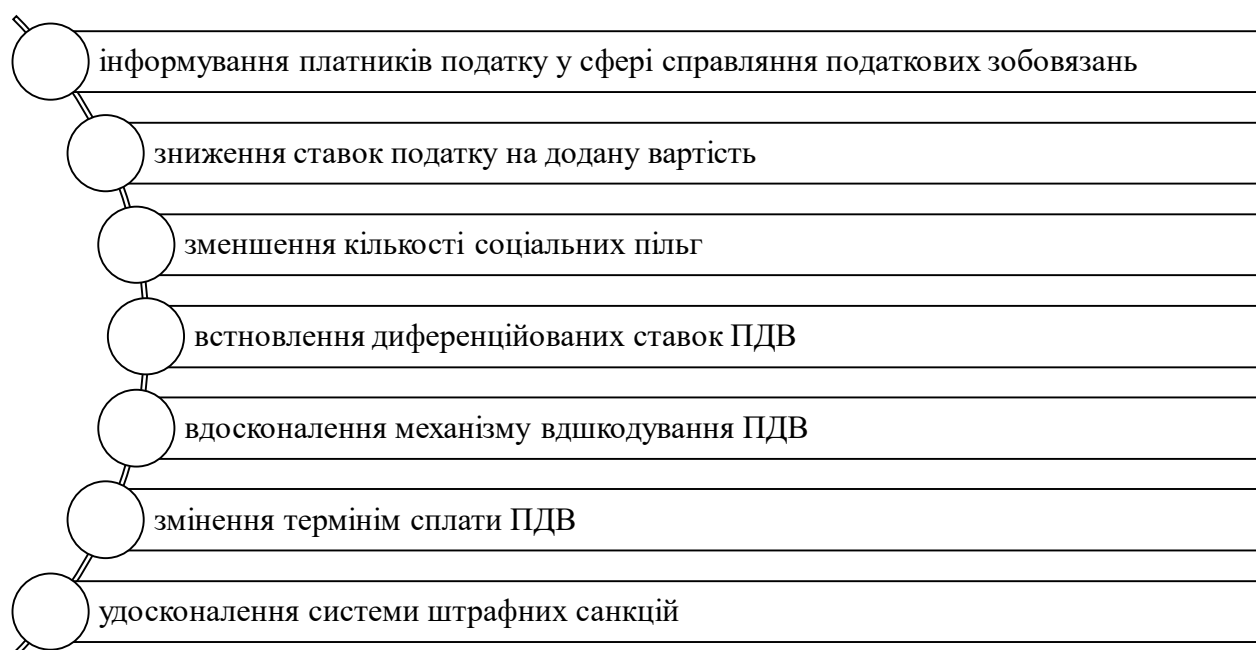

Рис. 1.11. Шляхи покращення справляння ПДВ в Україні

Джерело: складено за даними [42 с.14]

Покращення справляння податку на додану вартість (ПДВ) в Україні передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення фіскальної ефективності, зменшення можливостей ухилення від сплати податку та оптимізацію адміністрування. Основні шляхи можна окреслити таким чином.

1. Удосконалення електронного адміністрування ПДВ – розвиток та оптимізація системи електронних податкових накладних, автоматизація обліку

та контролю, впровадження сучасних ІТ-інструментів для моніторингу податкових потоків.

2. Стабільність та гармонізація податкового законодавства – зменшення частоти змін податкових норм, узгодження національних правил з вимогами ЄС, чітке визначення об'єктів і бази оподаткування.

3. Зменшення кількості пільг і винятків – обмеження необґрунтованих податкових пільг та звільнень, що сприятиме розширенню податкової бази та збільшенню надходжень до бюджету.

4. Посилення контролю за податковим кредитом і бюджетним відшкодуванням – запровадження ефективних механізмів перевірки обґрунтованості податкового кредиту, скорочення ризиків фіктивного відшкодування та зловживань.

5. Підвищення податкової дисципліни платників – проведення навчальних та інформаційних кампаній, стимулювання добровільної сплати податків, застосування ризик-орієнтованого підходу до податкового контролю.

6. Боротьба з тіньовою економікою – виявлення та ліквідація схем ухилення від сплати ПДВ, посилення відповідальності за порушення податкового законодавства.

7. Покращення прозорості та оперативності бюджетного відшкодування – скорочення строків відшкодування ПДВ, впровадження автоматизованих процедур для зменшення корупційних ризиків.

Покращення справляння податку на додану вартість в Україні можливе через удосконалення електронного адміністрування, стабілізацію та гармонізацію податкового законодавства з міжнародними стандартами, обмеження необґрунтованих пільг, посилення контролю за податковим кредитом і бюджетним відшкодуванням, підвищення податкової дисципліни платників, боротьбу з тіньовою економікою та забезпечення прозорості та оперативності відшкодування ПДВ. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню фіскальної ефективності податку та зміцненню стабільності державного бюджету.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ ФОВЕТТА»

2.1. Характеристика торговельної діяльності та ресурсного потенціалу ТОВ «ТД ФОВЕТТА»

Практичні аспекти справляння податкових зобов'язань з податку на додану вартість та систематизація розрахунків з бюджетом з ПДВ були досліджені на основі господарської діяльності дистриб'юторської компанії ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА». Зазначене підприємство зареєстроване в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і має відповідний ідентифікаційний код, що підтверджується Випискою з державного реєстру (Додаток А). Факт державної реєстрації підприємства як юридичної особи підтверджується Витягом з Єдиного державного реєстру (Додаток Б), у якому містяться відомості щодо місцезнаходження компанії, основних видів економічної діяльності відповідно до класифікації КВЕД, складу засновників товариства, інформації про кінцевого бенефіціарного власника та керівника, а також розміру статутного капіталу підприємства.

Товариство з обмеженою відповідальністю «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА» є суб'єктом господарювання, що здійснює діяльність у сфері торгівлі споживчими товарами та виконує функції дистриб'ютора. Основними напрямками діяльності підприємства є оптова та роздрібна торгівля продуктами харчування, паперовими виробами господарсько-побутового та санітарно-гігієнічного призначення, засобами побутової хімії, а також іншими товарами широкого вжитку.

Підприємство спеціалізується на реалізації широкого асортименту товарів. Значна увага приділяється забезпеченню належної якості продукції, що пропонується споживачам, а також дотриманню встановлених вимог щодо транспортування та зберігання товарів. Завдяки налагодженій системі прямих поставок від виробників, ефективно організованій складській логістиці та

гнучкій ціновій політиці ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» створює для своїх клієнтів вигідні умови співпраці.

До ключових функцій торговельного підприємства ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА» належать:

- забезпечення постачання та реалізації товарів, що передбачає формування широкого асортименту продукції та задоволення потреб споживачів у товарах і послугах;
- маркетингова діяльність і організація продажів, яка включає розроблення маркетингових стратегій, аналіз споживчого попиту та створення умов для ефективного просування продукції на ринку;
- забезпечення належної якості товарів і формування асортименту, що передбачає контроль якості продукції, організацію її пакування та оптимальне розміщення у місцях продажу;
- фінансове управління, що охоплює укладання договорів із постачальниками, контроль руху грошових коштів та раціональне використання фінансових ресурсів підприємства.

Як і інші суб'єкти господарювання, торговельні підприємства виконують важливі функції у внутрішньому та зовнішньому економічному середовищі. Соціально-економічна функція полягає у забезпеченні потреб споживачів у товарах і послугах, а також у створенні умов для стабільного розвитку підприємства. Комерційна функція спрямована на отримання економічного результату діяльності, передусім у вигляді прибутку, що є основною метою функціонування суб'єкта господарювання. Основна діяльність ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» зосереджена на здійсненні оптової торгівлі та наданні супутніх транспортних послуг. Підприємство здійснює закупівлю товарів за власні кошти та від власного імені, набуваючи право власності на придбану продукцію. Крім того, товариство використовує орендовані складські приміщення, які забезпечують можливість організації процесів закупівлі, зберігання та подальшої реалізації товарів.

Офіційна інформація щодо діяльності ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» представлена на відкритих інформаційних платформах, зокрема на вебресурсах Opendatabot, CLARITY-PROJECT (аналітична система платформи Prozorro) та у системі відкритих даних YouControl. Зазначені інформаційні джерела містять відомості про державну реєстрацію підприємства, структуру управління, ключові показники фінансово-економічної діяльності, а також фінансову аналітику та звітність суб'єкта господарювання.

Варто зазначити, що ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» відповідає встановленим законодавством критеріям суб'єкта малого підприємництва. Такий статус надає підприємству можливість складати фінансову звітність у спрощеній формі та подавати її до відповідних органів у вигляді скороченого пакета звітних документів, що включає форму №1-м «Баланс» та форму №2-м «Звіт про фінансові результати» (Додаток В). Крім того, підприємство має власний офіційний вебсайт, на якому розміщено інформацію про історію створення та розвитку компанії, контактні дані, а також електронний каталог продукції, що пропонується споживачам.

У своїй господарській діяльності ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» керується положеннями Статуту підприємства (Додаток Г), у якому визначено основні напрями та цілі функціонування товариства. До ключових завдань підприємства належить активна участь у розвитку товарного ринку, забезпечення споживачів необхідними товарами, продукцією та послугами, а також підтримання стабільної та ефективної господарської діяльності, що сприяє сталому економічному і соціальному розвитку. У результаті здійснення господарської діяльності підприємство орієнтоване на отримання прибутку, який у подальшому розподіляється відповідно до рішень загальних зборів засновників товариства. Формування фінансового результату (прибутку) відбувається за рахунок доходів, отриманих від основної діяльності, після покриття матеріальних витрат, витрат на оплату праці, сплати податків та інших обов'язкових платежів, а також нарахування відсотків за депозитами та облігаціями. Чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства

після виконання всіх фінансових зобов'язань, використовується відповідно до положень Статуту товариства. Згідно зі статутними документами, засновником, керівником та кінцевим бенефіціарним власником дистриб'юторської компанії ТОВ «ФОВЕТТА» є Федчик Олександр Вікторович. Його частка у статутному капіталі становить 100 %, що відповідає сумі 50 000 грн.

ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА» впроваджує свою діяльність за таким кодом КВЕД – 46.90 «Неспеціалізована оптова торгівля». Також компанія має власне виробництво продукції, що відповідає кодам КВЕД 17.22 «Виробництво паперових виробів господарсько-побутового та санітарно-гігієнічного призначення», 22.22 «Виробництво тари з пластмас». Впроваджує діяльність з оптової торгівлі продуктами харчування, кавою, чаєм, прянощами, напоями та тютюновими виробами, іншими товарами господарського призначення. основний товарний сегмент – це все ж таки торгівля одноразовим посудом, побутовою хімією, господарськими товарами та товарами гігієни.

Ведення господарської діяльності підприємств передбачає, насамперед наявність ресурсного потенціалу. Формування ресурсного потенціалу торговельного підприємства має свої специфічні особливості, оскільки торгівля відрізняється від виробництва характером діяльності (основна функція — обіг товарів, а не їх виготовлення). Основна спрямованість формування ресурсного потенціалу:

1) орієнтація на товарообіг, тобто головною метою виступає забезпечення безперервного і ефективного руху товарів від постачальника до споживача, тому ресурси формуються під: обсяги продажів, швидкість обігу товарів, сезонність попиту;

2) висока роль товарних ресурсів, у структурі ресурсного потенціалу найбільшу частку займають товарні запаси: формуються з урахуванням попиту, повинні бути оптимальними (без надлишків і дефіциту), швидко оновлюватися (оборотність – критично важлива);

3) ресурсний потенціал формується з урахуванням: поведінки споживачів, конкуренції, цінової політики;

4) ресурсний потенціал значною мірою залежить від: надійності постачальників, умов поставок (ціни, терміни, обсяги), логістичних зв'язків, тобто важливою складовою є управління закупівлями;

5) при формуванні ресурсного потенціалу висока роль належить фінансовим ресурсам, які необхідні для: закупівлі товарів, підтримки оборотного капіталу, покриття витрат обігу;

6) враховується особливість ресурсного потенціалу, тобто швидкий кругообіг грошей (товар → продаж → гроші → новий товар).

Ресурси підприємства з точки зору формування обліково-звітної інформації належать до його активів, які відображені у Звіті про фінансовий стан фінансової звітності (Додаток В). Представимо основні складові активів торговельного підприємства і охарактеризуємо їх зміни протягом досліджуваного періоду 2023-2025 року (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка та структура активів ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

показники активу балансу	2023р		2024р		2025р	
	сума тис. грн.	%	сума тис. грн.	%	сума тис. грн.	%
1	4	5	6	7	8	9
Необоротні активи	152,60	5,00	389,50	5,50	379,20	4,53
Оборотні активи	3049,00	95,00	6756,60	94,50	7992,00	95,47
у т. ч. запаси	1611,20	50,30	2 658,20	37,20	2100,20	25,10
у т. ч. загальна дебіторська заборгованість	1395,30	43,60	3669,80	51,30	5628,7	67,24
у т. ч. дебіторська заборгованість за товари	1057,50	33,00	1775,60	24,80	4712,50	49,12
грошові кошти	24,40	0,76	273,30	3,82	248,20	2,96
Валюта балансу	3201,60	100,00	7146,10	100,00	8371,20	100,00

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як видно з табл. 2.1, основна вартість ресурсів представлена оборотним капіталом, що віддзеркалює специфіку ведення торговельної діяльності. У складі ресурсів у Балансі за 2025 рік відображені активи загальною вартістю 8371,20 тис. грн, з яких необоротні активи становлять 379,20 тис. грн, оборотні активи

– 7992,0 тис. грн. Протягом досліджуваного періоду оборотні ресурси становлять понад 95% загальної вартості наявних активів підприємства та мають стійку тенденцію до зростання, що більш репрезентативно представлено на рис. 2.1.

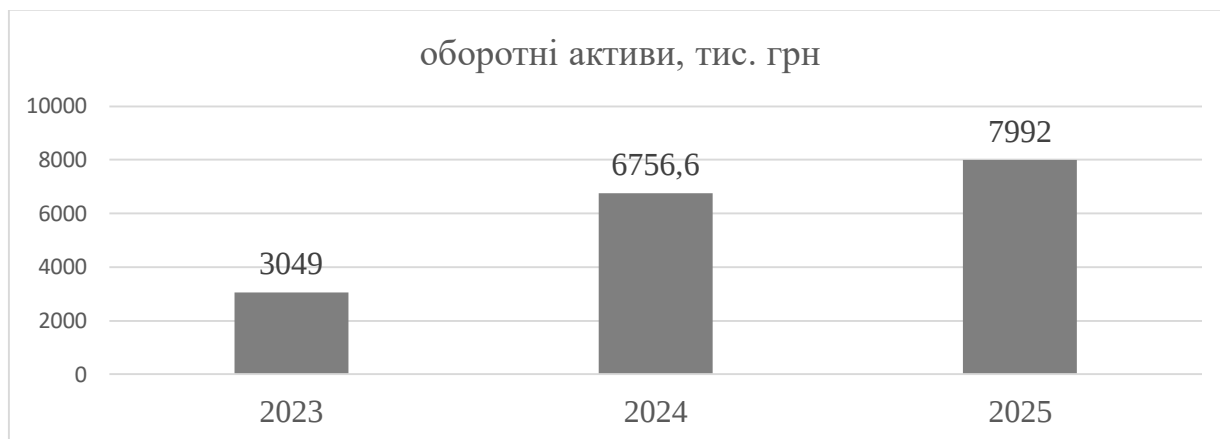

Рис. 2.1. Динаміка оборотних активів ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як і притаманно торговельним підприємствам, у складі ресурсів ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» значна частка припадає саме на товарні запаси та дебіторську заборгованість покупців, які й віддзеркалюють процес ведення товарних операцій. Динаміка таких складових наведена на рис. 2.2.

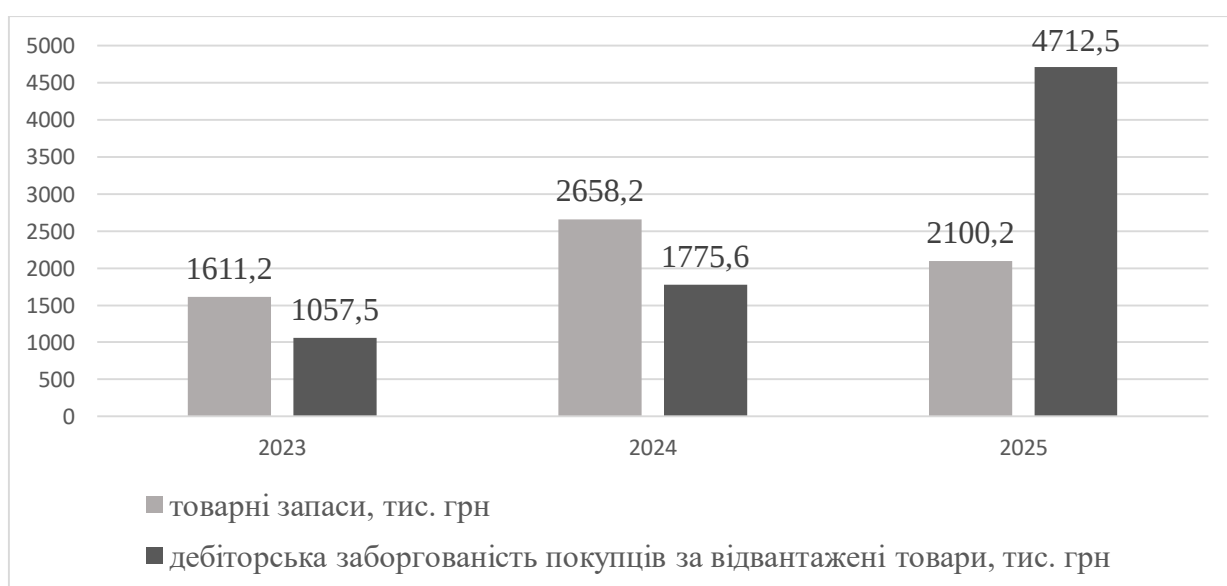

Рис. 2.2. Динаміка товарних запасів і ДЗ покупців ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Ресурси будь-якого підприємства формуються за рахунок відповідних джерел фінансування – власних або залучених. Джерела формування ресурсів підприємства представлені у 2025 році власним капіталом у сумі 865,60 тис. грн та поточними зобов'язаннями у сумі 7420,00 тис. грн, серед яких превалює кредиторська заборгованість за товари – 6521,70 тис. грн. Слід зазначити, що ресурси ТОВ «ТД ФОВЕТТА» сформовано, в основному, за рахунок залучених джерел, а саме поточних зобов'язань, які сформовані з кредиторської заборгованості постачальникам товарних запасів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка та структура джерел формування наявних активів

ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

показники активу балансу	2023р		2024р		2025р	
	сума тис. грн.	%	сума тис. грн.	%	сума тис. грн.	%
1	4	5	6	7	8	9
Власний капітал	362,00	11,30	587,50	8,20	865,60	10,34
Поточні зобов'язання	2839,60	88,70	6558,60	91,80	7420,00	88,64
у т. ч. кредиторська заборгованість за товари	2519,80	78,70	5363,40	75,10	6521,70	78,0
інші поточні зобов'язання	255,50	7,98	1106,80	15,48	564,70	6,74
Валюта балансу	3201,60	100,00	7146,10	100,0	8371,20	100,00

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Отже, слід зазначити, що ресурси ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» сформовано, в основному, за рахунок залучених джерел, а саме поточних зобов'язань, які сформовані з кредиторської заборгованості постачальникам товарних запасів.

Таким чином, ресурсний потенціал торговельного підприємства ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» формується як динамічна система, орієнтована на швидкий обіг товарів, гнучкість і адаптацію до ринку. Основний акцент робиться не на виробництві, а на ефективному управлінні запасами, фінансами та взаємодією з клієнтами і постачальниками. Використання ресурсного потенціалу забезпечує підприємству отримання певних результатів, формування прибутку, його платоспроможності, ділової активності та фінансової стійкості

2.2. Економічна діагностика торговельної діяльності ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ ФОВЕТТА»

Основними результативними показниками, які віддзеркалюють стан та ефективність торговельної діяльності ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ ФОВЕТТА», є наступні (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Показники ефективності діяльності підприємств торгівлі

Джерело: складено автором

Основним показником, що характеризує результати ведення торговельної діяльності виступає отриманий дохід від реалізації товарних запасів, який забезпечує грошові надходження від продажу товарів за встановленими цінами. Дохід торговельного підприємства формується через додавання торговельної націнки до закупівельної ціни та подальшу реалізацію товарів. Його величина

залежить від обсягів продажу, рівня цін і ефективності діяльності підприємства. Разом із визнанням доходу від реалізації має бути відображена й собівартість реалізованих товарів, яка сформувалася за купівельною вартістю придбаних у постачальників товарних запасів. Отже, представимо основні результати діяльності досліджуваного підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Основні результативні показники торговельної діяльності

ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення			
				(+, -) 2025 року до		2025 рік у % до	
				2023	2024	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, тис. грн	5436,60	6486,70	9800,20	4363,60	3313,50	180,26	151,08
Собівартість реалізації, тис. грн	4108,40	5264,60	8066,50	3958,10	2801,9	196,34	153,22
Інші операційні витрати, тис. грн	1080,00	974,10	1415,7	335,70	441,60	131,08	145,33
Валовий прибуток, тис. грн	1328,20	1222,10	1733,7	405,50	511,60	130,53	141,86
Операційний прибуток, тис. грн	248,20	275,00	365,4	117,20	90,40	147,22	132,87
Чистий прибуток, тис. грн	203,20	225,50	278,10	74,90	52,60	136,86	123,33

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Як показують дані табл. 2.3, протягом аналізованого періоду спостерігається активізація торговельної діяльності підприємства, що підтверджує стійка тенденція зростання отриманого чистого доходу від реалізації товарів, а саме у 2025 році порівняно із 2023 роком чистий дохід збільшився на 4363,6 тис. грн, а порівняно із 2024 роком – на 3313,5 тис. грн. Відповідно до специфіки торговельної діяльності зростала й собівартість реалізованих товарів, яка сформувалася при їх придбанні.

Динаміка результативних показників наведена на рис. 2.4.

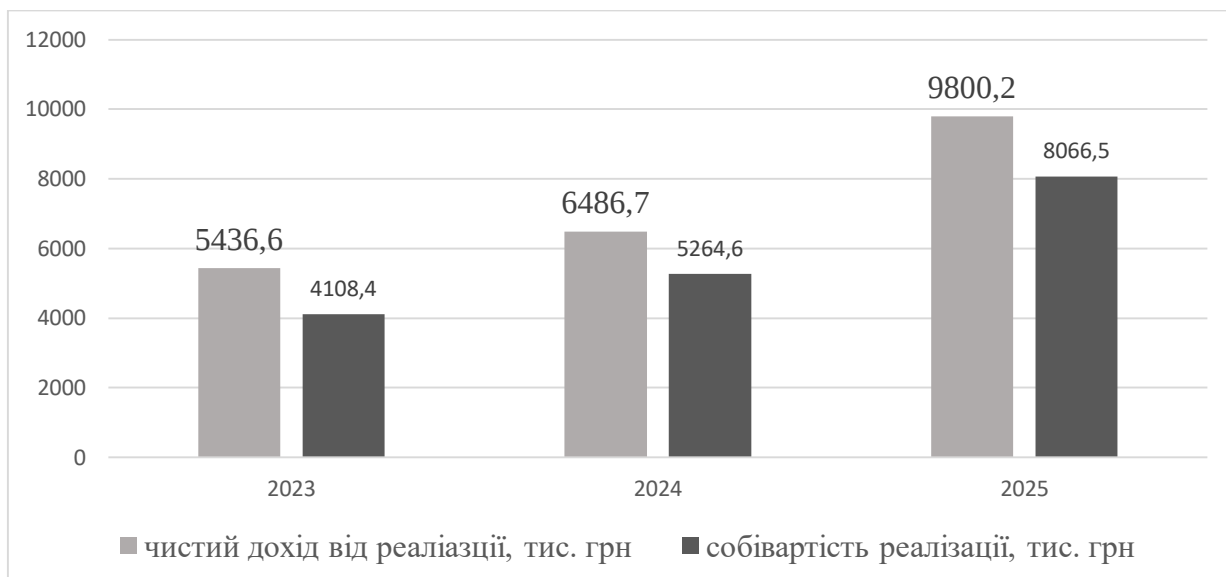

Рис. 2.4. Динаміка чистого доходу та собівартості реалізації товарних запасів
ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Порівняння отриманого чистого доходу (виручка від реалізації зменшується на суму непрямих податків, а саме ПДВ) та собівартості реалізації віддзеркалює суму отриманого валового прибутку підприємства, який мав тенденцію до зростання (рис. 2.5).

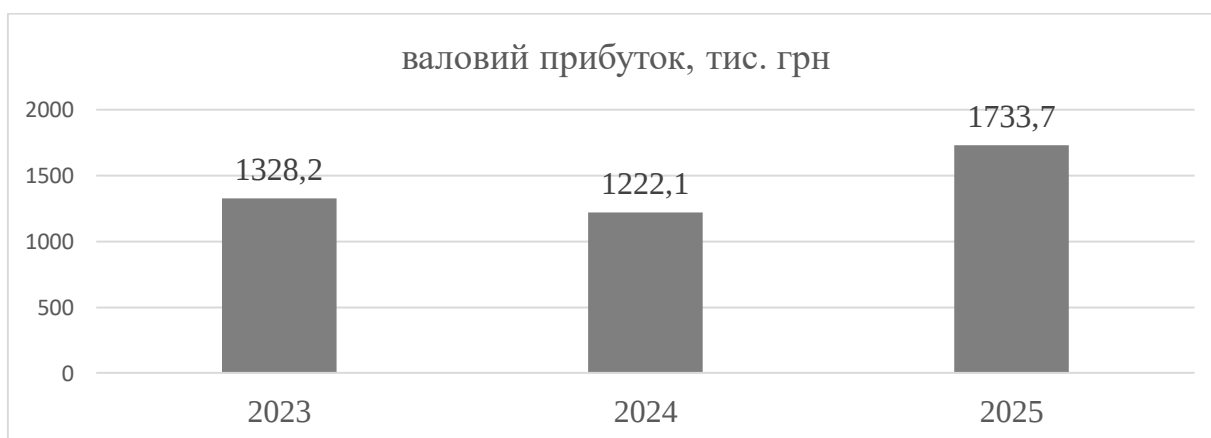

Рис. 2.5. Динаміка валового прибутку ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

На формування операційного прибутку впливають отримані доходи та понесені витрати за процесами операційної діяльності. такими для підприємства ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» виступають у частині доходів отримані доходи за операційними курсовими різницями. Щодо операційних витрат, то вони сформовані адміністративними витратами, витратами на збут та іншими операційними витратами (також курсовими різницями). Чистий прибуток підприємства визначається шляхом вирахування витрат з податку на прибуток. Як показують дані рис. 2.6, спостерігається незначна тенденція до збільшення даних видів фінансового результату, а самі абсолютні значення операційного та чистого прибутку віддзеркалюють невеликі їх суми, що умовлено зростанням операційних витрат підприємства (рис. 2.6).

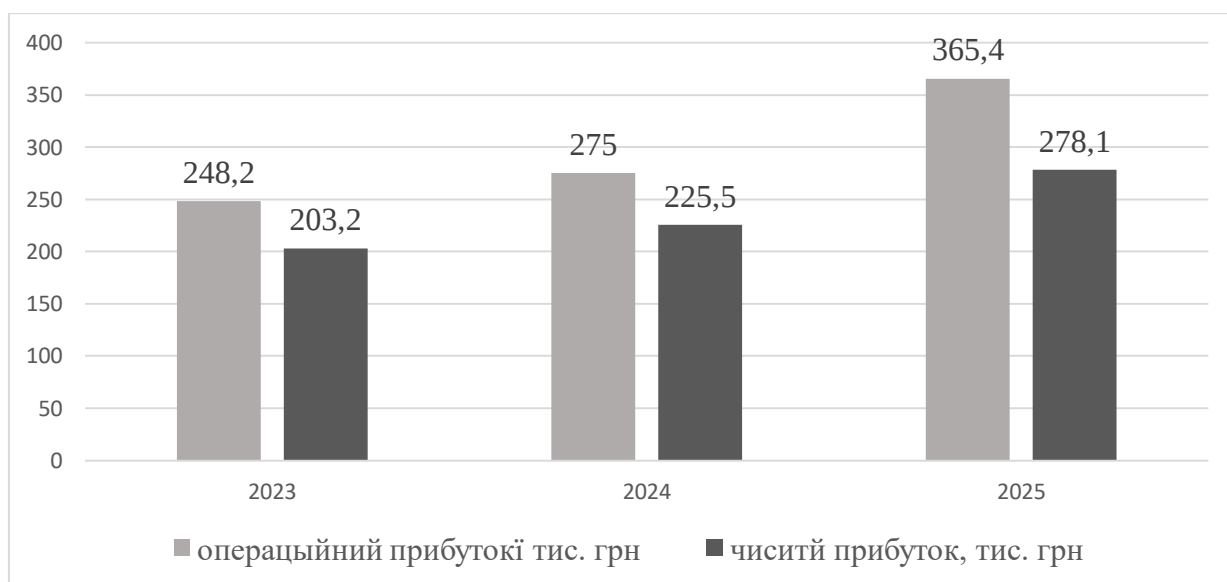

Рис. 2.6. Динаміка операційного і чистого прибутку ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Отже, незважаючи на зростання чистого доходу від продажів товарних запасів, абсолютні показники ефективності торговельної діяльності мають невеликі значення, проте стійку тенденцію до зростання. Ефективність ведення торговельної діяльності відображують відносні показники рентабельності. Рентабельність продажів визначається як відношення прибутку до виручки і

показує ефективність діяльності торговельного підприємства. Цей показник може бути визначений як за валовим, так і за операційним прибутком.

На підприємстві враховуючи показник валовий прибуток, рентабельність продажів за цим прибутком є досить суттєвою (рис. 2.7).

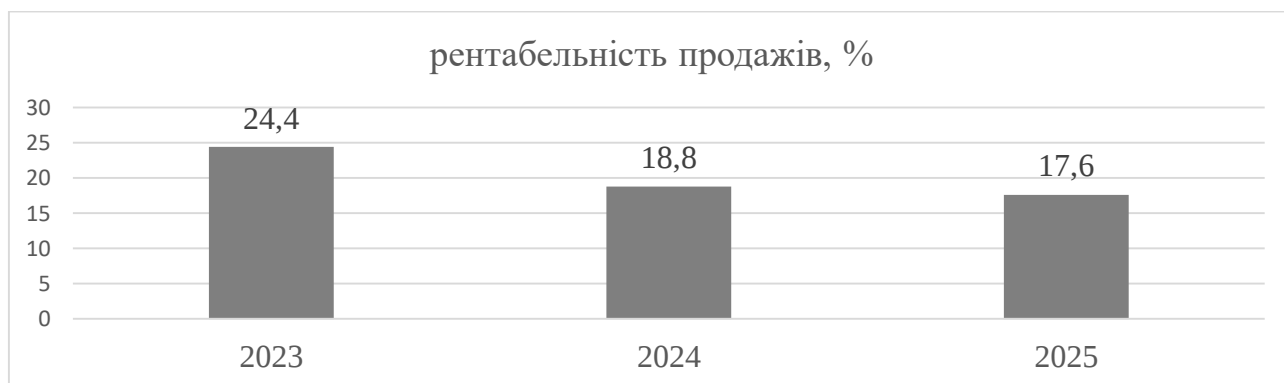

Рис. 2.7. Динаміка рентабельності продажів за валовим прибутком
ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Якщо співставити суму отриманого операційного прибутку з обсягами продажів, то й відносний показник рентабельності продажів також буде незначним (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Динаміка рентабельності продажів за операційним прибутком
ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Разом із невеликою відносною ефективністю продажів товарних запасів, зростання отриманих доходів позитивно відзначилося на рівні ділової активності торговельного підприємства ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» (табл. 2.4) Саме ділова активність торговельного підприємства стає передумовою зміцнення його конкурентних позицій на ринку.

Таблиця 2.4

Динаміка показників ділової активності ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

№ з/п	показники	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4	5
індикатори ділової активності				
1	Чистий дохід від продажу товарів, продукції, тис. грн	5436,60	6486,70	9800,20
2	Активи, тис. грн	3201,60	7146,10	8371,20
3	Оборотні активи, тис. грн	3049,00	6756,60	7992,00
4	Основні засоби (за первісною вартістю), тис. грн	190,40	530,20	717,90
5	Товарні запаси, тис. грн	1611,20	2658,20	2100,20
6	Власний капітал, тис. грн	362,00	587,50	865,60
7	ДЗ за відвантажені товари, тис. грн	1057,50	1775,60	4712,50
8	КЗ за отримані товари, тис. грн	2519,80	5363,40	6521,70
показники ділової активності				
1	К-т оборотності наявних ресурсів	1,6982	0,9076	1,1707
2	К-т оборотності наявних оборотних ресурсів (активів)	1,7828	0,9600	1,2262
3	Коефіцієнт оборотності основних засобів (віддача основних засобів)	28,6105	12,2377	13,6680
4	К-т оборотності власного капіталу	15,0165	11,0494	11,3294
5	К-т оборотності товарних запасів	3,3743	2,4402	4,6667
6	К-т оборотності дебіторської заборгованості	5,1428	3,6541	2,0798
7	К-т оборотності кредиторської заборгованості	1,6308	1,2095	1,5028

Джерело: складено за даними [Додаток В]

Проте, як показують дані табл. 2.4, ділова активність підприємства характеризується не досить значними показниками оборотності товарних запасів та загальних наявних ресурсів підприємства, що зумовлено загальною політико-економічною нестабільністю під час проведення повномасштабної війни на території нашої держави. Однак, торговельне підприємство показує свою здатність протистояти загрозам зовнішнього середовища, забезпечуючи достатні обсяги товарообороту та прибутковості своєї діяльності

Далі представимо основні показники фінансової стійкості досліджуваного торговельного підприємства (табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Показники фінансової стійкості ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

№ з/п	показники	стаття балансу/розрахунок	2023 рік	2024 рік	2025 рік
1	2	3	4	5	6
Ресурси та джерела їх фінансування (індикатори фінансової стійкості)					
1	оборотні активи, тис. грн	рядок 1195	3049,00	6756,60	7992,00
2	запаси, тис. грн	рядок 1110	1611,20	2658,20	2100,20
4	дебіторська заборгованість за товари, тис. грн	рядок 1135	1057,50	1775,60	4712,50
5	необоротні активи тис. грн,	рядок 1095	152,60	389,50	379,20
6	власний капітал, тис. грн	рядок 1495	362,00	587,50	865,60
7	власний оборотний капітал тис. грн,	оборотний капітал – зобов'язання	209,40	198,00	572,00
8	зобов'язання, тис. грн	рядок 1695	2839,60	6558,60	7420,00
9	кредиторська заборгованість за товари, тис. грн	рядок 1615	2519,80	5363,40	6521,70
10	валюта балансу, тис. грн.	рядок 1300=1900	3201,60	7146,10	8371,20
Показники фінансової стійкості					
1	коефіцієнт фінансової автономії	[БК]/[Валюта балансу]	0,1131	0,0821	0,1033
2	коефіцієнт фінансової залежності	[Валюта балансу]/[БК]	8,8417	12,1803	9,6805
3	коефіцієнт фінансового ризику	[Зобов'язання]/[БК]	7,8425	11,1721	8,5780
4	коефіцієнт маневреності власного капіталу	[ВОК]/[БК]	0,5773	0,3373	0,6612
5	коефіцієнт мобільності	[Оборотний капітал/НА]	20,0592	17,3676	21,0871
6	коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	[ВОК] / [Запаси]	0,1297	0,0745	0,2724
7	коефіцієнт співвідношення ДЗ та КЗ	[ДЗ]/[КЗ]	0,4196	0,3310	0,7226

Джерело: складено за даними [Додаток В]

У результаті покращення фінансових показників відбулися деякі позитивні зміни у фінансовій стійкості ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

2.3. Організація, документальне забезпечення обліку та звітності на підприємстві

Здійснення торговельної діяльності супроводжується виконанням значної кількості господарських операцій, пов'язаних із формуванням матеріальних і фінансових ресурсів підприємства, їх подальшою реалізацією, отриманням економічних вигід, а також формуванням доходів, витрат і фінансових результатів діяльності. Усі зазначені операції повинні бути належним чином відображені в системі бухгалтерського обліку та узагальнені у фінансовій звітності підприємства відповідно до вимог чинного законодавства у сфері бухгалтерського обліку.

Узагальнена інформація про наявні активи, джерела їх формування, а також результати діяльності підприємства у вигляді доходів, витрат і фінансового результату (прибутку або збитку) відображається у фінансовій звітності (Додаток В). ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» формує таку звітність за скороченою формою відповідно до вимог НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», що дозволено для суб'єктів малого підприємництва, до яких належить досліджуване підприємство. У Балансі (Звіті про фінансовий стан) за формою №1-м відображено склад і структуру активів, а також джерела їх фінансування.

Крім фінансової звітності підприємство здійснює систематизацію основних показників своєї діяльності у формах статистичної звітності. Так, складається та подається форма 2-підприємництво «Структурне обстеження підприємства» (Додаток Д), де зазначаються структурні зміни та інші події, що відбулися на підприємстві, основні показники щодо обсягів реалізації продукції, вартість придбаних товарів, понесені витрати за окремими елементами, наявні запаси на підприємстві, кількість працівників та фонд оплати праці. Також складається та подається форма № 1-опт «Звіт про продаж і запаси товарів (продукції) в оптових підприємствах» (Додаток Е), яка формалізує інформацію щодо продовольчих та непродовольчих товарів, які забезпечують загальний товарооборот підприємства ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»

Формування фінансової звітності здійснюється на основі даних бухгалтерського обліку, обов'язковість ведення якого для юридичних осіб визначена Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Організація бухгалтерського, фінансового та управлінського обліку на підприємстві покладена на бухгалтерську службу.

Координацію облікового процесу здійснює головний бухгалтер, який несе відповідальність за організацію обліку, складання та подання внутрішньої, фінансової й податкової звітності відповідно до вимог чинного законодавства, а також за дотримання фінансової дисципліни. Посаду головного бухгалтера обіймає Заєць Наталія Іванівна, яка має значний професійний досвід у сфері бухгалтерського обліку. До її функціональних обов'язків належать забезпечення дотримання методологічних і організаційних принципів ведення обліку, правильність нарахування податкових зобов'язань, своєчасне складання та подання звітності, а також контроль за достовірністю відображення господарських операцій, рухом грошових коштів і розрахунками з контрагентами.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться в автоматизованому режимі з використанням програмного забезпечення «1С:Підприємство 8.3», що забезпечує формування облікових регістрів і обробку господарських операцій. Для цілей податкового обліку використовується спеціалізоване програмне забезпечення М.Е.DOC версії 11.02.178.

Крім того, як суб'єкт господарювання, ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» зобов'язане дотримуватися вимог податкового законодавства щодо правильного визначення, нарахування та своєчасної сплати податкових зобов'язань за встановленими видами податків і зборів, передбачених Податковим кодексом України. Підприємство здійснює свою діяльність на загальній системі оподаткування, ключовим елементом якої є сплата податку на прибуток підприємств.

Відповідно до норм податкового законодавства, суб'єкти малого підприємництва, річний дохід яких за попередній звітний період не перевищує 40 млн грн, мають право подавати податкову декларацію з податку на прибуток

за річний звітний період. Саме такий порядок звітування застосовується на підприємстві ТОВ «ТД «ФОВЕТТА», яке подає Податкову декларацію з податку на прибуток (Додаток Ж) один раз на рік.

Для суб'єктів господарювання, які працюють на загальній системі оподаткування, законодавством передбачено обов'язкову реєстрацію платником податку на додану вартість у разі перевищення обсягу оподатковуваних операцій понад 1 000 000 грн. ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» має статус платника податку на додану вартість, що підтверджується відповідним витягом із Реєстру платників ПДВ (Додаток И).

Звітним періодом для обчислення податку на додану вартість визначено календарний місяць. За підсумками цього періоду підприємство подає до контролюючих органів Податкову декларацію з податку на додану вартість (Додаток К), у якій відображуються дані щодо суми нарахованих податкових зобов'язань (далі – ПЗ) та податкового кредиту (далі – ПК), порівняння яких є об'єктом розрахунків з бюджетом з податку на додану вартість. У складі Декларації з ПДВ заповнюється інформація щодо відомостей про суми ПДВ, які зазначені у податкових накладних та/або розрахунках коригування, які не зареєстровані в ЄРПН. Також в Додатку до декларації надається інформація щодо суми від'ємного значення податкового кредиту з ПДВ, що буде врахована у розрахунках наступного звітного періоду. У випадку виникнення відповідних підстав підприємство також подає до декларації розрахунок суми бюджетного відшкодування.

Декларація з податку на додану вартість формується на підставі даних бухгалтерського та податкового обліку підприємства, а також відповідних первинних і зведених документів. Основними джерелами інформації є: первинні облікові документи, податкові реєстри, дані бухгалтерського обліку (облікові реєстри), зведені внутрішні документи.

Відповідно до положень Податкового кодексу України, з метою правильного визначення об'єктів оподаткування та податкових зобов'язань платники податків зобов'язані здійснювати облік доходів, витрат та інших

відповідних показників. Такий облік ведеться на основі первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, а також інших документів, пов'язаних із розрахунком і сплатою податків та зборів, ведення яких передбачено чинним законодавством.

Бідь-які записи в обліковій системі проводяться на підставі первинних документів, які підтверджують факт здійснення господарської операції купівлі або продажу товарів, за якими формуються ПЗ та ПК з ПДВ.

Так при придбання товарів у постачальників підставою для визнання придбаних товарів у складі активів є отримана від постачальника видаткова накладна, наприклад видаткова накладна № ПТ-3194 від 15.11.2024 року, яка була виписана постачальником ТОВ «ПАК ХАУС» на продаж підприємству ТОВ «ТД ФОВЕТТА» товару (Додаток Л) на загальну суму 656,00 грн (у т. ч. ПДВ – 109,33 грн). Доставка товару була здійсненна постачальником ТОВ «ПАК ХАУС», що підтверджується товарно-транспортною накладною (Додаток М).

Продаж товарів покупцям підтверджується виписаною видатковою накладною, наприклад на підприємстві оформлено видаткову накладну № 1108 від 16.09.2025 року (Додаток Н) на продаж товару покупцеві ТОВ «ВАЛЕНТИНА» на загальну суму 3043,45 грн (у т. ч. ПДВ – 507,24 грн).

Ключовим первинним документом у системі обліку податку на додану вартість є податкова накладна, яка виконує подвійне функціональне призначення. З одного боку, вона є підставою для нарахування податкових зобов'язань у продавця при здійсненні операцій з постачання товарів, виконання робіт або надання послуг. З іншого боку, податкова накладна виступає документальним підтвердженням права покупця — платника ПДВ на включення сум податку до складу податкового кредиту за відповідними господарськими операціями. Складання податкової накладної здійснюється відповідно до вимог податкового законодавства та передбачає наявність належно оформлених первинних документів, що підтверджують факт здійснення господарської операції. До таких документів належать, зокрема, товарні накладні, акти приймання-передачі виконаних робіт або наданих послуг, рахунки-фактури,

договори та інші документи, які засвідчують виникнення зобов'язань між сторонами. Наявність і правильне оформлення цих документів є обов'язковою умовою для достовірного відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку та формування показників податкової звітності. Водночас податкова накладна виступає важливим інструментом податкового контролю, оскільки забезпечує прозорість розрахунків між контрагентами та дозволяє відслідковувати рух податкового кредиту і податкових зобов'язань у системі електронного адміністрування ПДВ. Таким чином, податкова накладна відіграє ключову роль у забезпеченні правильності нарахування ПДВ, підтвердженні правомірності податкового кредиту та формуванні достовірної податкової інформації, що має важливе значення для фінансової стабільності підприємства та дотримання вимог податкового законодавства.

Підприємство ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» як постачальник товарів, виписує податкову накладну на ім'я покупця, що є підтвердженням нарахування податкових зобов'язань з ПДВ (Додаток П). У податковій накладній вказується загальна вартість товарів, а також окремо наводиться інформація щодо вартості кожного виду товарів та суми ПДВ.

Слід зазначити, що постачальник товарів також виписує податкову накладну, яка після її реєстрації в ЄРПН виступає підставою для відображення сум податкового кредиту для обчислення загальної заборгованості з ПДВ.

Отримані послуги від сторонніх організацій щодо суборенди офісного приміщення, компенсації вартості використаної електроенергії підтверджуються відповідними Актами надання послуг (Додаток Р), де також зазначається загальна сума отриманих послуг та виокремлюється ПДВ у складі такої вартості послуг.

Виписані та отримані податкові накладні, що підтверджують факт відображення в обліковій системі податкового кредиту та податкових зобов'язань з ПДВ систематизуються в такому податковому реєстрі як Реєстр виданих і отриманих податкових накладних (Додаток С).

Реєстр виданих і отриманих податкових накладних складається з метою систематизації та узагальнення інформації про операції, пов'язані з нарахуванням податкових зобов'язань і формуванням податкового кредиту з ПДВ. Основні цілі його ведення:

- забезпечення повного та достовірного обліку податкових накладних і розрахунків коригування;
- узагальнення даних для правильного визначення сум податкових зобов'язань і податкового кредиту;
- використання інформації для складання податкової декларації з ПДВ;
- здійснення внутрішнього контролю за правильністю відображення господарських операцій;
- підтвердження правомірності формування податкового кредиту під час перевірок контролюючих органів.

Реєстр є важливим елементом податкового обліку ПДВ, який забезпечує контроль, аналітичність і достовірність розрахунків із бюджетом.

Підтверджені факти придбання товарних запасів та визнання податкового кредиту систематизуються на рахунках обліку та віддзеркалюються в таких облікових регістрах аналітичного обліку як Картка рахунку (Додаток Т).

Операції з продажу товарів та власно виробленої продукції з відображенням податкових зобов'язань з ПДВ також систематизуються в облікових аналітичних регістрах (Додаток У). Надалі інформація щодо податкових зобов'язань та податкового кредиту формалізується у оборотно-сальдових відомостях за окремими субрахунками з обліку ПЗ та ПК з ПДВ (Додаток Ф). Узагальнення інформації щодо відображення господарських операцій з купівлі-продажу товарів, нарахування та розрахунків з ПДВ проводиться в загальній оборотно-сальдовій відомості, на підставі якої формуються показники фінансової звітності (Додаток Х).

Податкова Декларація з ПДВ складається на основі узагальнення первинної документації та обліково-податкових даних, що забезпечує достовірне визначення податкових зобов'язань і податкового кредиту підприємства.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ І КОНТРОЛЬ ПОРЯДКУ НАРАХУВАННЯ ПДВ ТА РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ

3.1. Облікове відображення порядку нарахування ПДВ та розрахунків з бюджетом

Відображення порядку нарахування та розрахунків з бюджетом з ПДВ на підприємстві ТОВ «ТД ФОВЕТТА» здійснюється з дотриманням загальних методологічних основ облікового та податкового законодавства. При проведенні операцій з відображення елементів ПДВ враховуються вимоги ПКУ щодо нарахування податкових зобов'язань за операціями з продажу товарних запасів та власно виробленої продукції за правилом першої події. Водночас, відповідно до умов укладених договорів, нарахування ПДВ має бути здійснено як на умовах попередньої оплати, так і після постачання товарів. Загальні підходи до відображення таких операцій в обліку наведено далі. в табл. 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.1

Облікові процедури купівлі-продажу товарів на умовах наступної оплати

статус	облікові процедури ПДВ при продажу товарів	об'єкт обліку	облікові процедури ПДВ при придбанні товарів	статус
1	2	3	4	5
підприємство у статусі продавця товарів	визнається дохід від продажу товарів або власно виробленої продукції	Дохід, заборгованість покупців; формування первісної вартості товарів, заборгованість постачальникам	оприбуткування товарних запасів з одночасним визнанням кредиторської заборгованості	підприємство у статусі покупця товарів
	нараховуються податкові зобов'язання з ПДВ на підставі податкової накладної	Податок на додану вартість у частині придбаних або реалізованих товарів	нараховується ПК з ПДВ на підставі зареєстрованої податкової накладної	
	отримання грошових коштів від покупця,	надходження грошових коштів від покупця або оплата постачальникам	перерахування грошових коштів постачальнику товарів (продавцеві)	

Таблиця 3.2

Облікові процедури щодо відображення ПДВ на умовах попередньої оплати

статус	облікові процедури ПДВ при продажу товарів	об'єкти обліку	облікові процедури ПДВ при придбання товарів	статус
1	2	3	4	5
підприємство у статусі продавця товарів	Надходження грошових коштів від покупця товарів	аванси отримані; аванси сплачені	перерахування авансових платежів постачальнику	підприємство у статусі покупця товарів
	Відображення ПЗ з ПДВ	ПДВ	Відображення ПК з ПДВ	
	визнається дохід від продажу товарів покупцям або власно виробленої продукції	Дохід, заборгованість покупців; первісна вартість товарів, заборгованість постачальникам	оприбуткування товарних запасів отриманих від постачальника	
	закриваються розрахунки за ПЗ з ПДВ	ПДВ	закриваються розрахунки за ПК з ПДВ	
	проводиться взаємозалік між продавцем і покупцем за операції з продажу товарів	залік заборгованості	проводиться взаємозалік між продавцем і покупцем за операцією з придбання товарів	

Джерело: складено автором

Для відображення в обліковій системі порядку нарахування та розрахунків з бюджетом з податку на додану вартість передбачається використання окремих субрахунків, а саме

- відкривається окремих аналітичний рахунок до рахунку 641 «Розрахунки з бюджетом» для відображення сум нарахованих податкових зобов'язань та визнаного податкового кредиту з ПДВ, які мають бути враховані у Декларації з ПДВ та за результатами співставлення перераховані до бюджету як податкове зобов'язання з ПДВ за звітний період (місяць). Податкові зобов'язання з ПДВ відображуються за кредитом, а визнаний податковий кредит з ПДВ – за дебетом. Погашення зобов'язань з ПДВ відображується за дебетом такого аналітичного субрахунку;

- субрахунок 643 «Податкові зобов'язання з ПДВ», який формалізує інформацію щодо нарахування ПЗ з ПДВ за окремими операціями, наприклад за правилом першої події, а саме за отриманими авансами від покупців;

- субрахунок 644 «Податковий кредит з ПДВ», який формалізує інформацію щодо нарахування ПК з ПДВ за окремими операціями, наприклад за правилом першої події, а саме за перерахованими авансами постачальникам. При цьому мають також бути розмежовані операції з нарахування ПК з ПДВ у разі отримання податкової накладної та її реєстрації в ЄРПН;

Суми ПДВ, які відображені на таких «транзитних» субрахунках не враховуються до загального обчислення ПДВ, що підлягає перерахуванню до бюджету за результатами звітного податкового періоду.

Для відображення розрахунків з ПДВ на підприємстві відкрито окремий субрахунок до рахунку 31 «Поточні рахунки в національній валюті», а саме субрахунок 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті», який відкривається платнику податку в СЕА ПДВ.

Якщо першою подією виступає процес реалізації товарів, то на підставі виписаної податкової накладної нараховуються податкові зобов'язання з ПДВ (далі – ПЗ з ПДВ), на суму яких зменшується визнаний дохід (рис. 3.1).

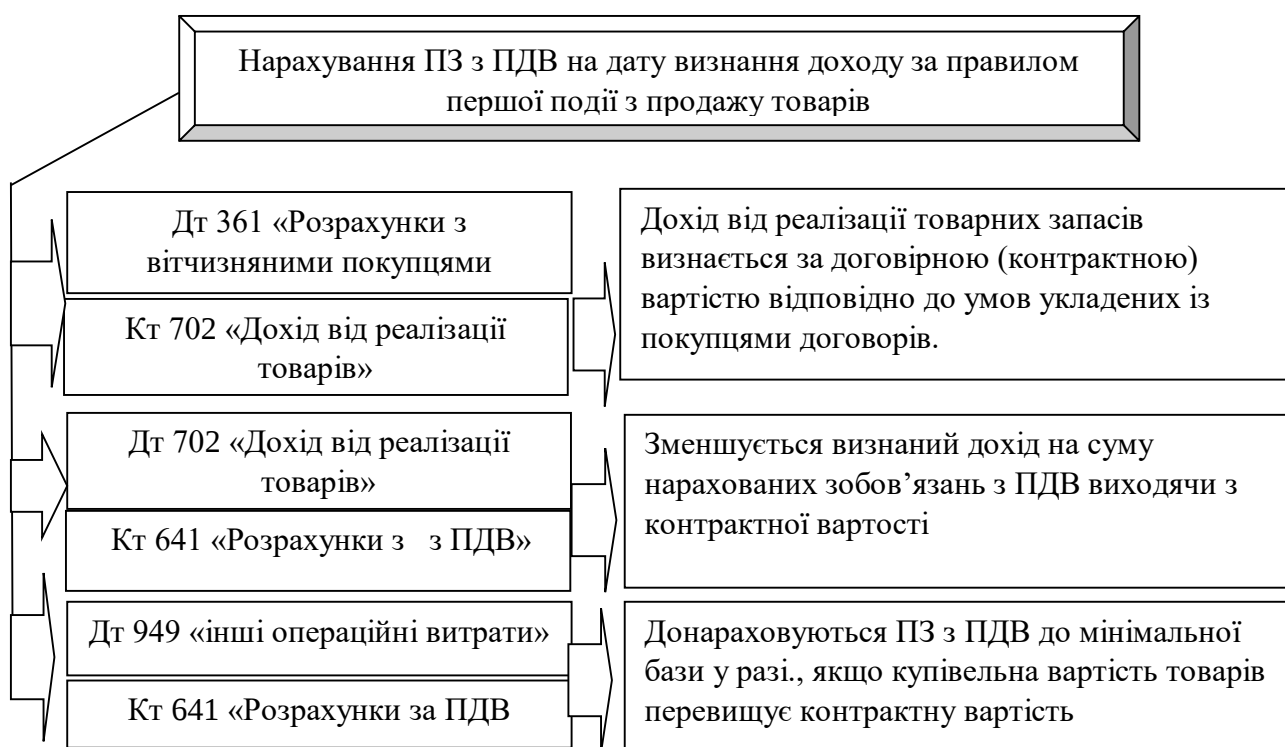

Рис. 3.1. Облікове відображення ПЗ з ПДВ

Джерело: складено автором

На дату отримання грошових коштів від покупця на підприємстві нараховуються податкові зобов'язання на підставі виписаної податкової накладної (рис 3.2).

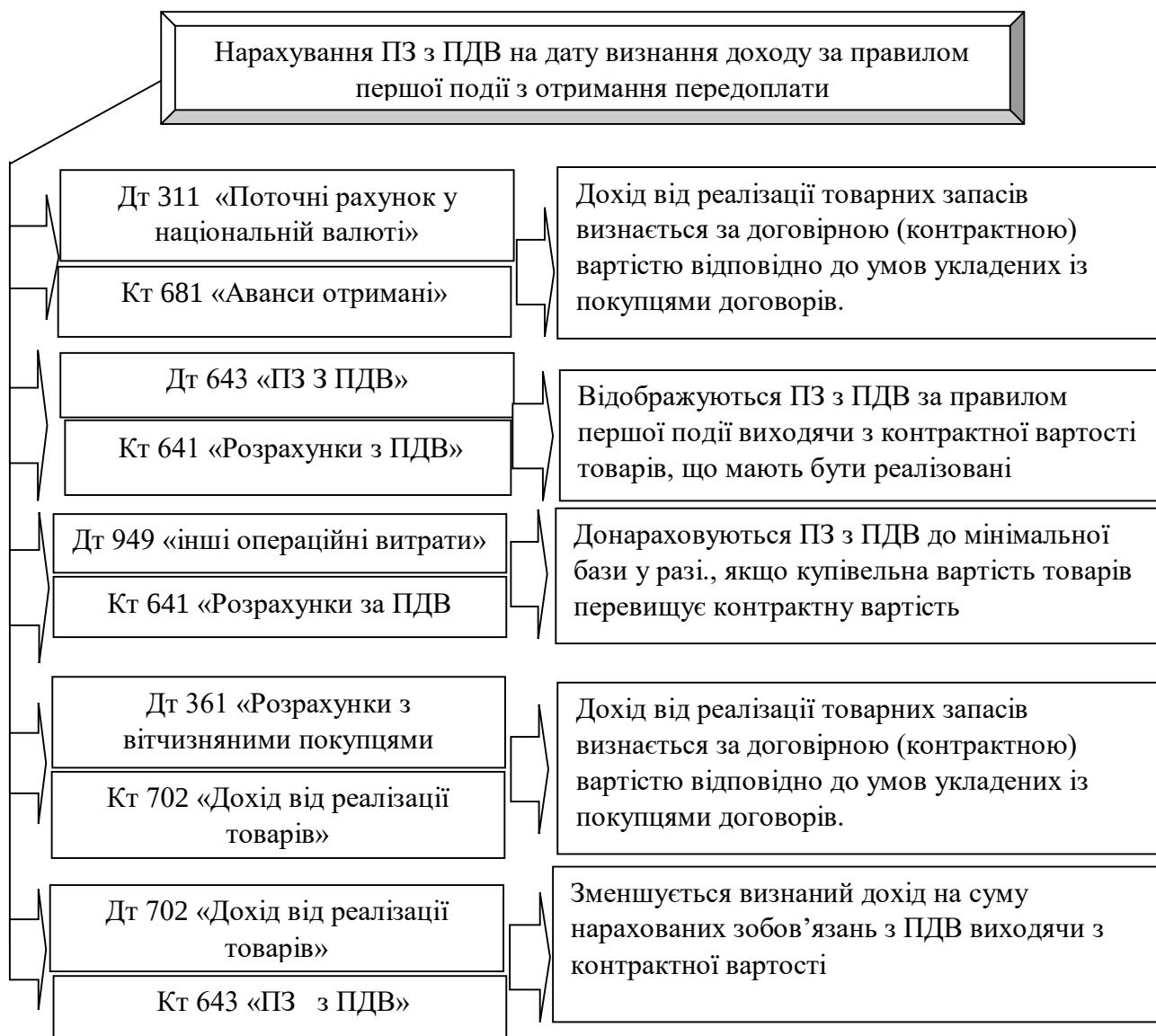

Рис. 3.2. Облікове відображення ПЗ з ПДВ за передоплатою

Джерело: складено автором

Слід зазначити, що на підприємстві відображення податкових зобов'язань відбувається з використання субрахунку 643, з використанням додаткових аналітичних субрахунків, а саме 6431 – використовується при нарахуванні ПЗ за отриманими передплатами, а 6432 – для нарахування ПЗ з ПДВ за першою

подією відвантаження товарів, що можна відслідкувати за фрагментом картки рахунку (рис. 3.3)

ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»									
Картка рахунку 701 за 2024 р									
Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет		Кредит		поточне сальдо	
Сальдо на початок								Д 1009216,3	
28.12.2024	реалізація товарів ФО0000001173 от 28.12.2024 15:14:42	ТАТ ОЙЛ реалізація товарів ФО0000001173 от 28.12.2024 15:14:42	<...> дохід від реалізації товарів) Менеджер 3 (завод)	361	368,80	701		К	449751,82
28.12.2024	реалізація товарів ФО0000001173 от 28.12.2024 15:14:42 податкові зобов'язання відвантаження перша подія	<...> дохід від реалізації товарів) Менеджер 3 (завод	ТАТ ОЙЛ реалізація товарів ФО0000001173 от 28.12.2024 15:14:42	701	59,80	6432		К	449692,02

Рис. 3.3. Відображення ПЗ з ПДВ в регістрах аналітичного обліку

Джерело: складено за даними [Додаток У]

При відображенні податкових зобов'язань з ПДВ підставою є виписана на ім'я покупця податкова накладна, яка має бути зареєстрована в ЄРПН. Слід зазначити, що граничним днем для реєстрації податкових накладних за першу половину місяця є 5 число наступного місяця, а за другу половину – 18 число. Платник податку має можливість здійснювати реєстрацію податкових накладних та/або розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних у межах суми податку (Снакл), яка визначається відповідно до встановленої формули:

$$S_{\text{Накл}} = S_{\text{НаклОтр}} + S_{\text{Митн}} + S_{\text{ПопРах}} + S_{\text{Вердрафт}} - S_{\text{НаклВид}} - S_{\text{Відшкод}} - S_{\text{перевищ}}$$

Реєстраційний ліміт для податкових накладних (у системі електронного адміністрування ПДВ) формується як сукупність кількох показників: суми ПДВ з отриманих і зареєстрованих податкових накладних (вхідний ПДВ); суми поповнення електронного ПДВ-рахунку; суми «перенесеного» залишку (на старті системи або з попередніх періодів); коригування (розрахунки коригування, уточнення). Зменшується ліміт за рахунок: сум ПДВ у зареєстрованих податкових накладних (вихідний ПДВ); заявленого бюджетного відшкодування; інших списань із ПДВ-рахунку. Отже, реєстраційний ліміт – це доступна сума ПДВ, на яку платник може зареєструвати податкові накладні.

Показник реєстраційного ліміту змінюється після кожної проведеної операції – отриманої ПН від постачальника, реєстрації власної ПН, поповнення рахунку ПДВ.

Ключовим елементом системи електронного адміністрування ПДВ, що забезпечує постійний і результативний контроль за нарахуванням та відшкодуванням податку, виступає електронний ПДВ-рахунок.

Платники ПДВ можуть відстежувати стан своїх електронних рахунків через Електронний кабінет, отримуючи повну інформацію про рух фінансових ресурсів. Система надає доступ до даних щодо здійснених операцій, їх видів, поточного залишку коштів і наявної заборгованості. За необхідності користувачі можуть сформувати офіційний витяг із реквізитами та балансом рахунку як в Електронному кабінеті, так і за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення для подання податкової звітності.

У приватній частині Електронного кабінету, в розділі «Система електронного адміністрування ПДВ», платнику доступні дані щодо функціонування СЕА ПДВ, зокрема реєстр операцій, реєстр транзакцій та відомості про суму перевищення. Опція «Реєстр транзакцій» забезпечує перегляд усіх операцій за електронним рахунком, включаючи їх види, обсяги надходжень і списань, кредитові обороти, заборгованість і поточний залишок коштів. Крім того, за запитом платника інформація про рух коштів на рахунку надається у формі електронного повідомлення.

Визнання податкового кредиту з ПДВ за операціями придбання товарних запасів також відбувається за правилом першої події, але основним критерієм є отримання зареєстрованої постачальником в ЄРПН податкової накладної

Розглянемо приклад придбання товарних запасів у вітчизняних постачальників. Залежно від черговості подій (оплата товарно-матеріальних цінностей або їх надходження), на підприємстві відображаються відповідні бухгалтерські проведення. (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Облік придбання товарів у вітчизняних постачальників

№ з/п	Зміст операції	Бухгалтерська проводка		
		дебет	кредит	Сума, грн
1	2	3	4	5
	перша подія – придбання товарів у постачальника			
1	відображені придбані товари за первісною вартістю	281	631	500125,00
2	проведено зарахування суми ПДВ до податкового кредиту без зареєстрованої ПН	644.2	631	100025,00
3	визнано суму ПДВ у складі податкового кредиту на підставі зареєстрованої ПН	641.2	644.2	100025,00
4	сплачено постачальнику загальну вартість товарів	631	311	600150,00
	перша подія – проведення передоплати постачальнику			
5	перерахована передоплата вітчизняному постачальнику товарів	371	311	680600, 00
6	проведено зарахування суми ПДВ до податкового кредиту без зареєстрованої ПН	644.2	644.1	113433,33
7	визнано суму ПДВ у складі податкового кредиту на підставі зареєстрованої ПН	641.2	644.2	113433,33
8	відображені придбані товари за первісною вартістю	281	631	567166,67
9	враховано раніше відображений ПК з ПДВ у розрахунках з постачальником	644.1	631	113433,33
10	здійснено взаємозалік заборгованостей між покупцем і постачальником	631	371	680600, 00

Джерело: складено за даними підприємства

Слід зазначити, що на підприємстві відображення податкового кредиту з ПДВ відбувається з використання субрахунку 644, з використанням додаткових

аналітичних субрахунків, а саме 6441 – використовується при нарахуванні ПК за отриманими передплатами, а 6442 – для нарахування ПК з ПДВ за першою подією відвантаження товарів, що можна відслідкувати за фрагментом картки рахунку (рис. 3.4).

ТОВ «ТД «ФОВЕТТА»									
Період	Документ	Аналітика Дт	Аналітика Кт	Дебет		Кредит		поточне сальдо	
08.01.2024.	надходження товарів ФО0000000018 від 08.01.2024 09:00:00 ПДВ – податковий кредит (товари), перша подія	Резон-плюс договір поставки надходж товарів ФО0000000018 від 08.01.2024 09:00:00	Резон-плюс договір поставки надходж товарів ФО0000000018 от 08.01.2024 09:00:00	6442	156,66	631	156,66		2519833,63
08.01.2024.	надходження товарів ФО0000000018 від 08.01.2024 09:00:00 оприбутковані товари	Обл. НДС Лампочка накаливання 75W,ТМ Іскра 100шт/ящ налходження товарів ФО0000000018 от 08.01.2024 09:00:00 2. Склад офіційний	Резон-плюс договір поставки надходж товарів ФО0000000018 от 08.01.2024 09:00:00	281	778,33	631		К	2520611,96

Рис. 3.4. Відображення ПК з ПДВ в регістрах аналітичного обліку

Джерело: складено за даними [Додаток Т]

Підприємство ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» здійснює закупівлю товарів для подальшої реалізації у митному режимі імпорту у нерезидентів. За такими операціями оподаткування ПДВ має свою специфіку. При імпорті товарів проводиться їх митне оформлення та складається митна декларація і сплачуються митні платежі, до яких відноситься ввізне мито та ПДВ. Базою оподаткування виступає контрактна вартість, але не нижче митної вартості, яка встановлюється митницею відповідно до національного законодавства з

урахуванням ввізного мита. До митної вартості товарів включається ціна, фактично сплачена або така, що підлягає сплаті за товари, а також додаткові витрати, пов'язані з їх придбанням і доставкою до митного кордону. Зокрема, до неї входять витрати на транспортування, навантаження, розвантаження, страхування, комісійні та брокерські винагороди, а також вартість тари й упаковки, якщо вони не включені до ціни товару.

Так, наприклад, придбано товар контрактною вартістю 6150 дол. США. Курс НБУ на дату оформлення митної декларації становив 44,15 дол. США, при митному оформленні сплачено мито – 5% і ПДВ – 20%. Витрати на доставку товару до митниці – 20000 грн. Митна вартість складає – 291522,50 грн. Отже, сума мита, що підлягає сплаті митниці у складі митних платежів становитиме 14576,13 грн. Сума ПДВ – 61219,73 грн. після перерахування митниці суми ПДВ у складі митних платежів, підприємство має право відобразити в обліку податковий кредит з ПДВ.

Приклад відображення імпорту овочевої продукції наведено у табл. 3.4

Таблиця 3.4

Облік операцій з надходження товарів у митному режимі імпорту

№ з/п	Найменування операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	2	3	4	5
1	перераховано митниці ввізне мито у сумі 5% від митної вартості	377	311	14576,13
2	сплачено ПДВ у складі митних платежів	377	311	61219,73
3	оприбутковано імпортований товар	281	632	6150
				271522,5
4	віднесено до первісної вартості товарів сплачене мито	281	377	14576,13
5	відображено ПК з ПДВ	641	377	61219,73

Джерело: складено за даними підприємства

Слід зазначити, що на підприємстві мають місце операції з повернення товарів. Повернення товарів покупцем оформлюється шляхом документального підтвердження факту повернення та коригування первинних і податкових

документів. Зазвичай складається акт або накладна на повернення товару, на підставі яких постачальник оформлює розрахунок коригування до податкової накладної. У бухгалтерському обліку така операція відображається як зменшення доходу та відповідне коригування податкових зобов'язань з ПДВ.

Повернення товарів постачальнику оформлюється шляхом складання первинного документа (накладної на повернення або акта повернення), який підтверджує передачу товару назад постачальнику. На підставі цього постачальник оформлює розрахунок коригування до податкової накладної для зменшення податкових зобов'язань з ПДВ. У бухгалтерському обліку покупця така операція відображається як зменшення вартості придбаних запасів і податкового кредиту.

Розрахунок коригування у разі повернення товарів оформлюється постачальником на дату настання першої події – повернення товару або коштів. При цьому застосовується код причини «103» (повернення товару) або «102» (зміна кількості). У документі обсяги, що підлягають зменшенню, відображаються зі знаком «мінус» (у відповідних графах), а у випадку часткового повернення додатково формується новий рядок із «плюсовими» показниками.

Розрахунки з бюджетом проводяться за відображеними сумами податкових зобов'язань, які зменшуються на суму визнаного ПК з ПДВ за результатами звітного податкового місяця на підставі поданої Декларації з ПДВ

Таким чином, можемо відмітити, що відображення в обліку операцій з формування податкових зобов'язань, визнання податкового кредиту з ПДВ та розрахунків з бюджетом в цілому відповідає нормам податкового та облікового законодавства за винятком субрахунків, які застосовуються для облікового відображення операцій з ПДВ.

3.2. Організаційно-методичні аспекти контролю розрахунків з податку на додану вартість

Ефективна організація контролю за розрахунками з податку на додану вартість має бути спрямована на забезпечення достовірності та повноти взаєморозрахунків із бюджетом, своєчасності сплати податкових зобов'язань, а також мінімізації податкових ризиків і фінансових втрат. Впровадження дієвих процедур внутрішнього контролю дозволяє підприємству уникнути типових проблем, зокрема помилок у нарахуванні ПДВ, втрати права на податкові пільги або викривлення інформації у податковій звітності.

Водночас динамічні зміни податкового законодавства створюють додаткові труднощі для платників ПДВ, ускладнюючи дотримання встановлених правил оподаткування та впливаючи на результати їх діяльності. У зв'язку з цим податок на додану вартість вимагає високого рівня точності, деталізації та ґрунтового знання нормативної бази, що зумовлено складністю визначення об'єкта оподаткування, розрахунку податкових зобов'язань і їх відображення у звітності.

Отже, забезпечення ефективного функціонування системи ПДВ є складним завданням як для держави, так і для суб'єктів господарювання, що потребує постійного вдосконалення механізмів контролю та управління з метою зниження ризиків фінансових порушень і забезпечення належного рівня податкової дисципліни.

Для досягнення релевантної інформації система внутрішнього контролю повинна охоплювати низку ключових напрямів. Передусім необхідно розробити та впровадити чітко регламентовані процедури обліку і нарахування ПДВ, які відповідають вимогам чинного законодавства та враховують специфіку оподаткування і можливі податкові пільги. Важливим елементом є також організація ефективного механізму перевірки розрахунків із ПДВ, що передбачає проведення періодичних аудиторських перевірок, зіставлення даних бухгалтерського обліку з показниками податкової звітності, а також аналіз

первинних документів і договірних відносин. Крім того, необхідно забезпечити належний контроль за своєчасністю сплати податку до бюджету та коректністю відображення відповідних операцій у фінансовій звітності підприємства.

Контроль правильності обчислення податку на додану вартість і розрахунків з бюджетом за ПДВ здійснюється поетапно та охоплює такі основні стадії (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Основні етапи здійснення контролю правильності обчислення та розрахунків з бюджетом за ПДВ

Джерело: складено за даними [23, с. 34]

Отже, контроль податку на додану вартість здійснюється поетапно та передбачає виконання низки послідовних процедур. Зокрема, на початковому етапі здійснюється аналіз чинних законодавчих норм і останніх змін у сфері оподаткування ПДВ. Далі встановлюється статус підприємства як платника податку та перевіряється обґрунтованість застосування відповідних податкових ставок. Наступним етапом є оцінка правомірності використання підприємством пільгового режиму оподаткування. Особлива увага приділяється перевірці правильності та повноти визначення об'єкта оподаткування з урахуванням податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ. Крім того, контролюється коректність складання та дотримання строків подання податкової декларації з ПДВ, а також повнота і своєчасність сплати податку до державного бюджету.

Основними методами та інструментами контролю розрахунків із ПДВ є арифметична перевірка правильності визначення податкового кредиту та податкових зобов'язань, а також аналіз первинних документів щодо їх відповідності встановленим вимогам і повноти відображення в системі поточного та узагальненого обліку.

Важливим елементом контролю є проведення зустрічних перевірок розрахунків із покупцями, замовниками, постачальниками та підрядниками з метою підтвердження достовірності сум ПДВ. Крім того, здійснюється перевірка записів на рахунках бухгалтерського обліку щодо правильності відображення операцій з ПДВ, а також аналітична оцінка показників податкової декларації з метою виявлення можливих відхилень і помилок.

Доцільно підтримати позицію науковців, відповідно до якої внутрішній контроль розрахунків з податку на додану вартість доцільно здійснювати в межах попереднього, поточного та наступного контролю. Такий підхід забезпечує перевірку правильності формування інформації про величину податкових зобов'язань і податкового кредиту, а також достовірності сум ПДВ, перерахованих до бюджету. У разі виявлення порушень він дає змогу визначити розмір штрафних санкцій, що підлягають сплаті до бюджету за недотримання порядку адміністрування ПДВ [3, с. 226].

Основні етапи контролю за справлянням ПДВ у межах товарних операцій ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» можна представити таким чином рис. 3.6.

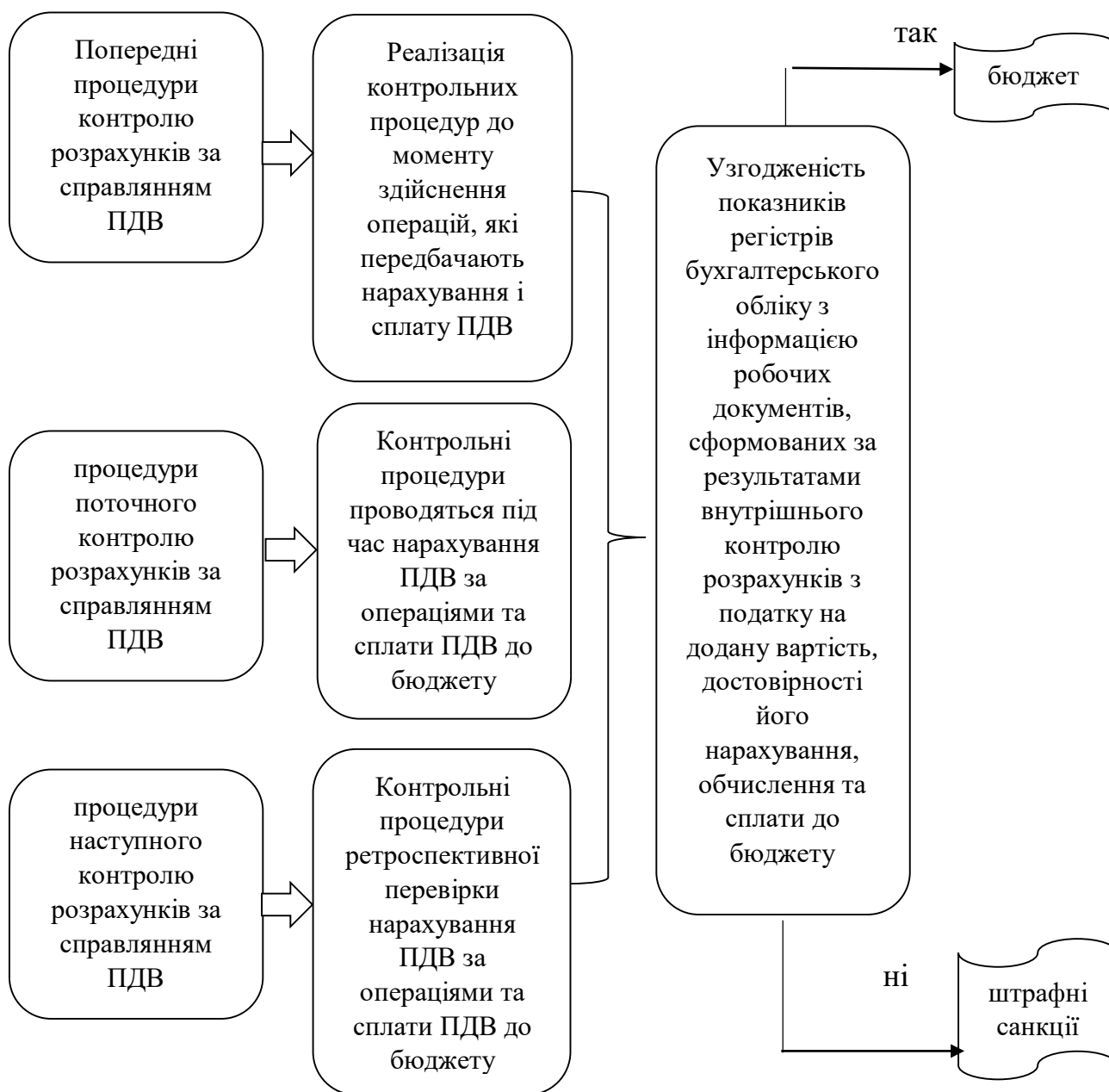

Рис. 3.6. Етапи проведення контрольних процедур зі справляння ПДВ

Джерело: доповнено за даними [3, с. 225]

Підставою для здійснення розрахунків з податку на додану вартість є податкові накладні, зведені податкові накладні та розрахунки коригування, які

підлягають систематизації в Реєстрі отриманих і виданих податкових накладних та відповідних розрахунків коригування.

Поточний внутрішній контроль розрахунків з ПДВ спрямований на перевірку правомірності формування податкового кредиту, повноти наявних податкових накладних та правильності їх оформлення, а також на дотримання встановлених строків їх реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних. Реалізація такого контролю забезпечує підвищення достовірності даних податкового обліку та зниження ризиків порушення вимог податкового законодавства. Як методичне забезпечення для ТОВ «ТД ФОВЕТТА» доцільно застосувати запропонований алгоритм проведення поточного внутрішнього контролю розрахунків з ПДВ за товарними операціями, що представлений на рис. 3.7.

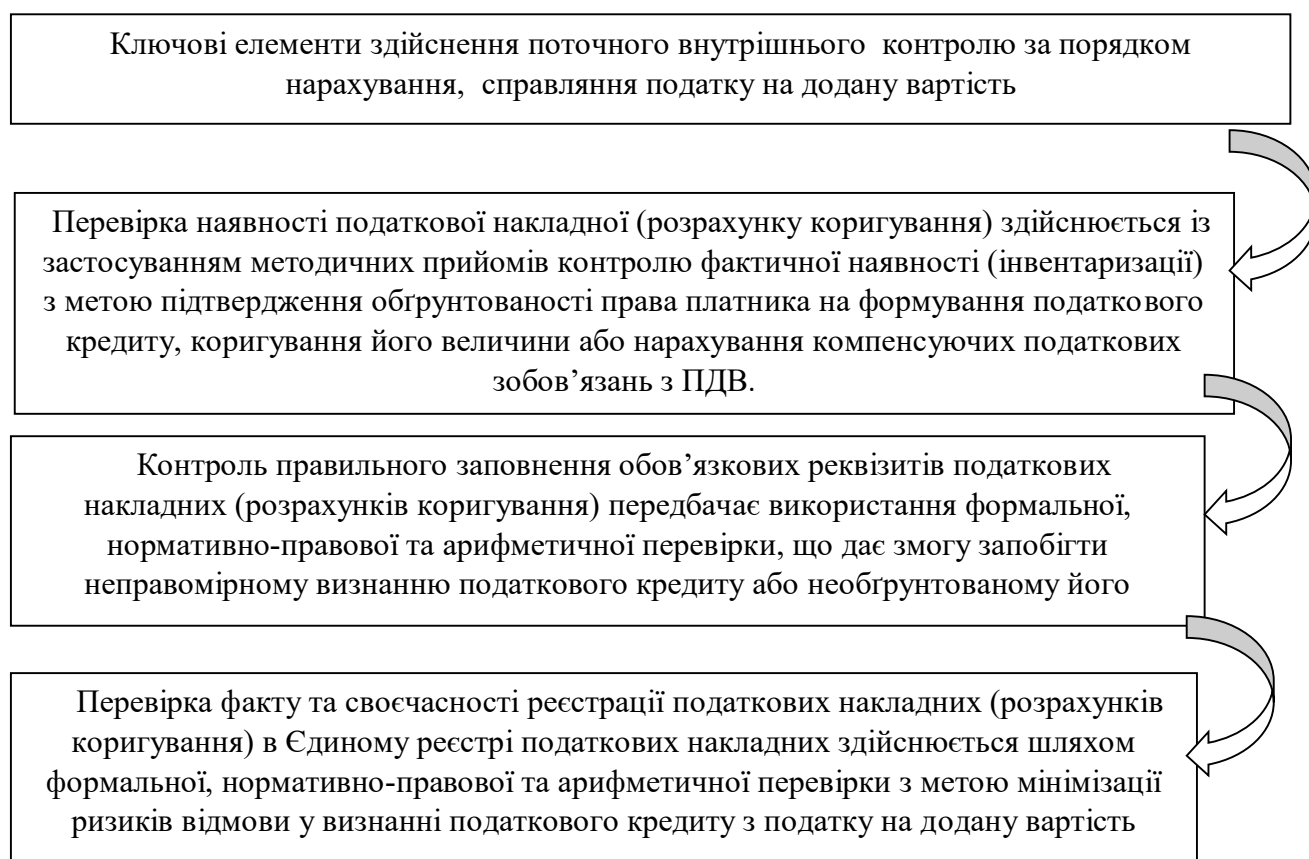

Рис. 3.7. Методика проведення поточного внутрішнього контролю розрахунків зі справляння податку на додану вартість

Джерело: доповнено автором за даними [3, с. 227]

Метою заключного етапу контролю розрахунків з податку на додану вартість є запобігання неповному відображенню податкових зобов'язань та податкового кредиту, а також своєчасна сплата податку (рис. 3.8). На даному етапі застосовуються логічна, арифметична, формальна та взаємна перевірки. Ефективність системи внутрішнього контролю розрахунків з ПДВ значною мірою визначається її інтеграцією в загальну систему внутрішнього контролю, що забезпечує узгодженість процесів і гнучкість управління підприємством.

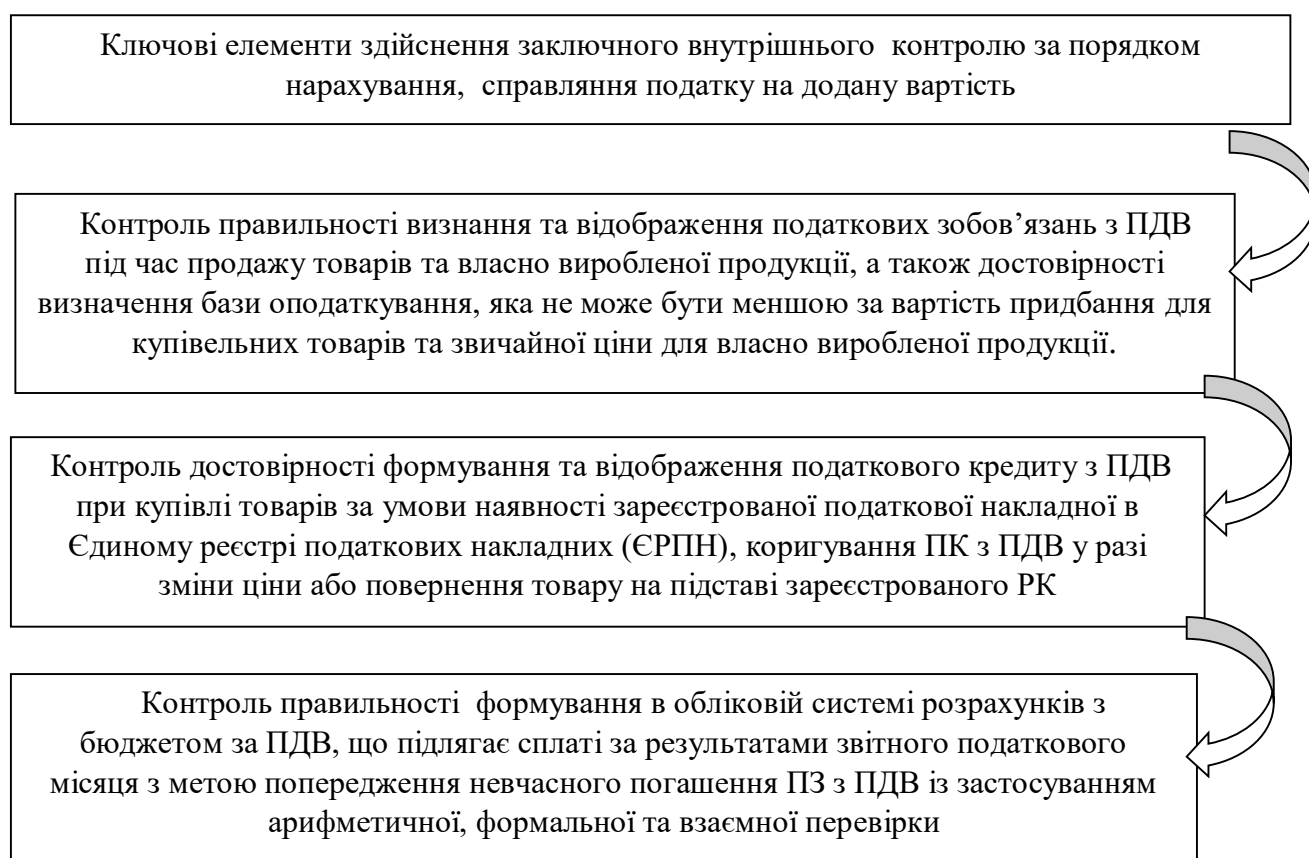

Рис. 3.8. Методика проведення заключного внутрішнього контролю розрахунків зі справляння податку на додану вартість

Джерело: доповнено автором за даними [3, с. 227]

При здійсненні контрольних процедур особлива увага приділяється перевірці розрахунків з бюджетом за податками та митними платежами за операціями у сфері ЗЕД. У межах внутрішнього контролю здійснюється аналіз таких господарських операцій: визначення обґрунтованості бази оподаткування

за зовнішньоекономічними операціями; перевірка правильності відображення ПДВ і митних платежів у бухгалтерському обліку та їх відповідності підтвердним документам (митні декларації, довідки про сплату мита, акцизу тощо); контроль коректності відображення доходів від реалізації в експортно-імпортних операціях і розрахунку податкової бази з ПДВ та податку на прибуток. Крім того, перевіряється правильність визначення та обліку курсових різниць, розрахунку податкових різниць при операціях з нерезидентами, дотримання платіжної дисципліни та наявності податкової заборгованості. Також встановлюється коректність нарахування та сплати податку на прибуток із доходів нерезидентів, а також оцінюються застосовані фіскальними органами санкції за порушення у сфері податкового обліку зовнішньоекономічної діяльності.

За результатами контрольних процедур щодо нарахування ПДВ і розрахунків з бюджетом на торговельному підприємстві можуть бути виявлені такі типові помилки:

- неправильне визначення бази оподаткування (заниження або завищення вартості реалізації);
- некоректне відображення податкових зобов'язань і податкового кредиту в обліку;
- несвоєчасна або відсутня реєстрація податкових накладних і розрахунків коригування;
- помилки у застосуванні ставок ПДВ;
- безпідставне включення сум до податкового кредиту (відсутність підтвердних документів);
- неправильне оформлення або відображення повернення товарів;
- арифметичні помилки у податковій декларації з ПДВ;
- невідповідність даних бухгалтерського обліку показникам податкової звітності;
- порушення строків сплати ПДВ до бюджету;
- відсутність або неправильне ведення реєстрів податкових накладних.

Такі порушення можуть призводити до фінансових санкцій, штрафів та спотворення фінансових результатів підприємства.

Слід зазначити, що, в основному, за досліджуваний період порядок справляння ПДВ та розрахунків з бюджетом за визначеними податковими зобов'язаннями проводився відповідно до вимог податкового законодавства. Проте, мали й місце окремі порушення, а саме:

1) у кількох випадках податкові накладні були зареєстровані з порушенням установлених строків, що призвело до ризику застосування штрафних санкцій;

2) виявлено завищення податкового кредиту на суму 15 000 грн у зв'язку з включенням до нього витрат, не підтверджених належними первинними документами;

3) за окремими операціями з реалізації товарів база оподаткування була визначена некоректно, що призвело до заниження податкових зобов'язань з ПДВ на суму 8 500 грн;

4) у податковій декларації з ПДВ допущено арифметичні неточності, які спричинили розбіжності між даними бухгалтерського обліку та податкової звітності;

5) виявлено несвоєчасну сплату узгоджених податкових зобов'язань до бюджету.

Несвоєчасна реєстрація податкових накладних може бути зумовлена як організаційними, так і технічними причинами, серед яких варто відзначити такі: недостатній контроль за строками реєстрації з боку відповідальних осіб; помилки в оформленні податкових накладних, що потребують виправлення; нестача реєстраційного ліміту (ПДВ-ліміту) в системі електронного адміністрування; технічні збої в роботі електронних сервісів або програмного забезпечення; затримки у наданні первинних документів від контрагентів; людський фактор (неуважність, перевантаження працівників); блокування податкових накладних системою моніторингу ризиків; порушення внутрішніх процедур документообігу; несвоєчасне поповнення електронного рахунку ПДВ.

Блокування податкових накладних здійснюється під час їх реєстрації в ЄРПН у разі відповідності операції або платника встановленим критеріям ризиковості. Це відбувається автоматично за результатами моніторингу податкових накладних системою контролю ДПС. Підставами для блокування можуть бути ризиковість платника, сумнівний характер операції, невідповідність обсягів постачання наявним ресурсам або відсутність необхідної інформації в податковій звітності.

За порушення податкового адміністрування ПДВ передбачено штрафні санкції. Так, за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних і розрахунків коригування може коштувати платнику ПДВ від 2% до 50% суми ПДВ, залежно від тривалості прострочки. У разі неподання або несвоєчасного подання податкової звітності до платника податків застосовуються фінансові санкції. Зокрема, штраф становить 340 грн за кожне таке порушення, а у випадку повторного протягом року – 1020 грн незалежно від виду податку, якщо до платника вже застосовувалися відповідні штрафні заходи. За несвоєчасну сплату ПДВ передбачено штраф у розмірі 5% від суми боргу при затримці до 30 днів та 10% – понад 30 днів. Якщо порушення умисне – штраф складає 25–50%. Додатково нараховується пеня та можлива адміністративна відповідальність посадових осіб [35].

Проведене дослідження порядку контролю нарахування та сплати ПДВ показало, що ефективність такого контролю залежить від належної організації облікового процесу, своєчасності документального оформлення господарських операцій та дотримання вимог податкового законодавства. Застосування комплексних методів контролю дозволяє виявити порушення у формуванні податкових зобов'язань і податкового кредиту, своєчасності реєстрації податкових накладних та правильності складання податкової звітності.

Система обліку та контролю ПДВ на підприємстві потребує вдосконалення, зокрема в частині документального підтвердження операцій, своєчасної реєстрації податкових накладних та контролю правильності формування податкових показників.

3.3. Напрямки удосконалення порядку справляння та контролю розрахунків з ПДВ

На сучасному етапі розвитку економіки відбуваються суттєві трансформації у податковому та бухгалтерському законодавстві, які регулюють порядок обліку, оподаткування, контролю розрахунків із податку на додану вартість та складання податкової звітності. Водночас у нормативно-правовому полі зберігаються окремі неузгодженості та дискусійні аспекти щодо визначення податкового кредиту і податкових зобов'язань, а також їх відображення в обліку. Сукупний вплив цих факторів негативно позначається на фінансових результатах діяльності суб'єктів господарювання та може призводити до додаткових фінансових втрат.

У таких умовах система обліку та оподаткування ПДВ потребує удосконалення шляхом впровадження внутрішніх управлінських інструментів, зокрема розробки спеціалізованих робочих документів. Їх використання сприятиме підвищенню точності визначення сум податку, що підлягають сплаті до бюджету або відшкодуванню, а також покращенню якості складання податкової звітності.

Окремою проблемою залишається недотримання принципу «першої події», який передбачає виникнення податкових зобов'язань або податкового кредиту залежно від факту отримання передоплати чи відвантаження товарів (надання послуг). Порушення цього принципу у практичній діяльності підприємств ускладнює облікові процедури та підвищує ризик помилок.

Запровадження додаткових внутрішніх документів дозволить забезпечити належний рівень організації бухгалтерського обліку, підвищити достовірність податкових розрахунків, посилити контроль за операціями з ПДВ та оптимізувати процес формування податкової звітності. Крім того, це створює передумови для ефективного податкового планування та зниження податкових ризиків підприємства.

Погоджуючись з думкою науковців, підприємствам доцільно формувати внутрішні аналітичні відомості щодо облікового забезпечення та контролю за порядком нарахування та справляння ПДВ. До таких внутрішніх документів слід віднести наступні (рис. 3.9).

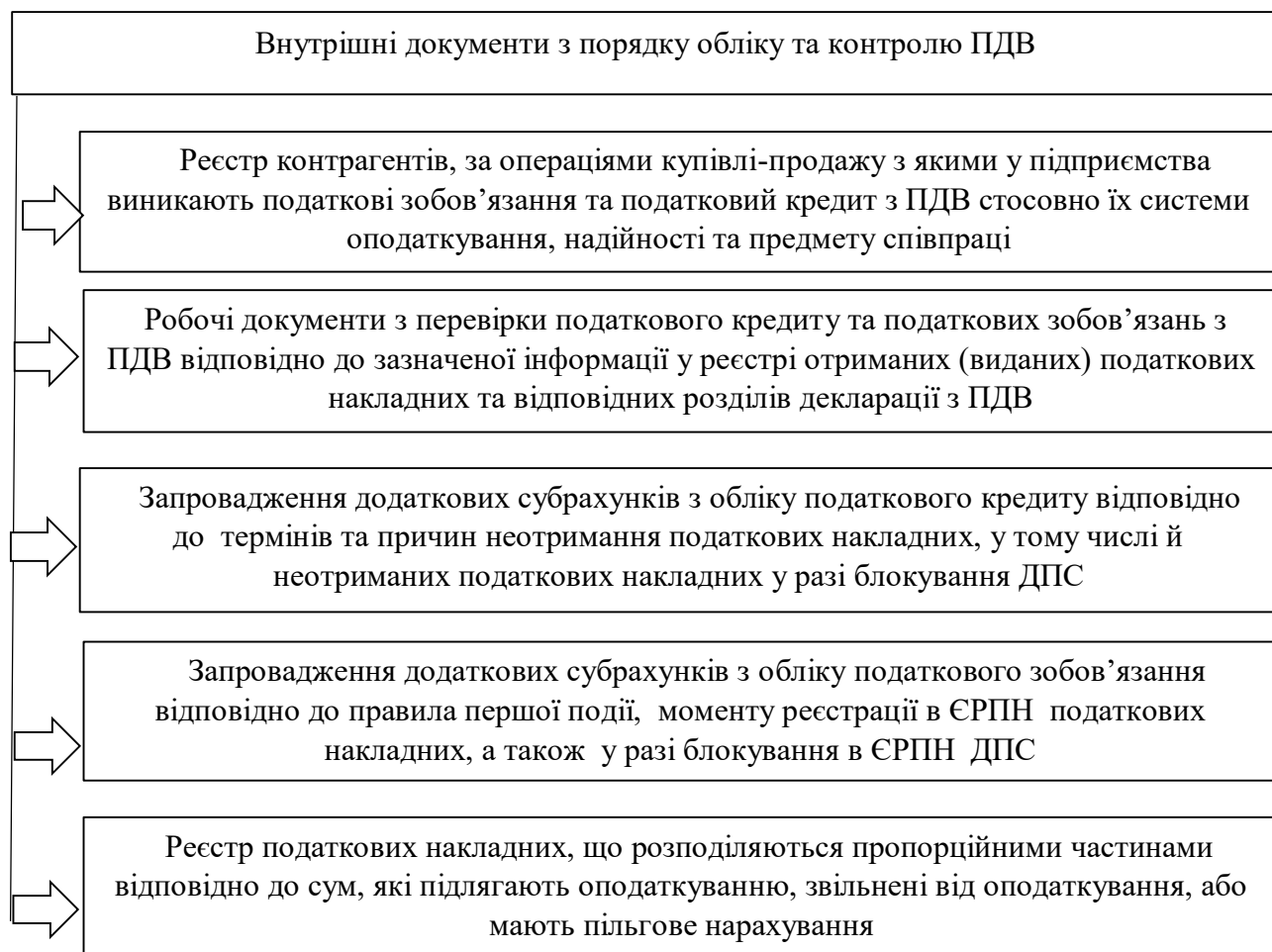

Рис. 3.9. Внутрішні документи обліку та контролю ПДВ

Джерело: складено за даними [23, с. 35]

Доцільним є використання додаткових аналітичних таблиць з формування інформації щодо перевірених контрагентів та контрагентів, яким відмовлено у співпраці. Ведення додаткових відомостей щодо нарахованих податкових зобов'язань та визнаного податкового кредиту з ПДВ забезпечить формування релевантної інформації щодо підтвердження правильності податкових розрахунків з ПДВ.

У сучасних умовах господарювання податкове планування виступає важливою складовою системи фінансового управління підприємством і є законним інструментом оптимізації податкового навантаження. Воно спрямоване на раціональне формування податкових зобов'язань, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та мінімізацію податкових ризиків.

З метою забезпечення оперативного контролю за процесами податкового планування з ПДВ доцільним є впровадження спеціалізованих внутрішніх відомостей, у яких будуть зазначені показники податкових зобов'язань (податкового кредиту) з ПДВ, сума на яку дозволено зареєструвати ПН, сума ПДВ по незареєстрованим подіям з розбивкою на граничний термін реєстрації, загальна сума податкових зобов'язань податкових накладних, за якими порушено строк реєстрації.

Використання такого аналітичного інструменту дозволяє систематизувати інформацію про податкові зобов'язання і податковий кредит, здійснювати їх своєчасний моніторинг, а також підвищити точність розрахунків і обґрунтованість управлінських рішень.

Отже, ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства потребує належного планування сум ПДВ з метою забезпечення своєчасного виконання податкових зобов'язань. Раціональна організація податкового планування сприяє підвищенню рівня контролю за фінансовими потоками підприємства. Зокрема, важливими умовами ефективного управління ПДВ є завчасне визначення обсягів податкових платежів, документальне оформлення процесу податкового планування у вигляді відповідних робочих документів із їх інтеграцією в систему бюджетування, а також регулярне обчислення фактичного рівня податкового навантаження з подальшим його порівнянням із запланованими показниками.

З урахуванням викладеного вище можна стверджувати, що впровадження запропонованих облікових відомостей у практику діяльності підприємства сприятиме підвищенню ефективності організації обліку ПДВ. Зокрема, їх

застосування дозволить забезпечити достовірність і правомірність відображення господарських операцій у частині нарахування та обліку податку на додану вартість, а також сприятиме правильному визначенню об'єкта оподаткування та застосуванню відповідних ставок податку.

Крім того, використання таких відомостей підвищує рівень внутрішнього контролю за розрахунками з ПДВ завдяки чіткому структуруванню етапів облікового процесу та застосуванню аналітичних інструментів, зокрема робочих таблиць. Це, у свою чергу, спрощує процедуру складання податкової звітності, яка є складною за змістом і структурою. Важливим результатом є також позитивний вплив на фінансовий стан підприємства, оскільки зменшується ризик допущення помилок при нарахуванні та сплаті ПДВ, що дозволяє уникнути штрафних санкцій і забезпечити раціональне використання фінансових ресурсів.

Для будь-якого підприємства в системі обліку і контролю порядку нарахування ПДВ та розрахунків з бюджетом за визначеними податковими зобов'язаннями важливим є процедура реєстрації податкових накладних в ЄРПН. Така податкова складова має свою специфіку та ризиковість блокування податкових накладних.

Як вважає Смирна К. В. суттєвим недоліком системи оподаткування у діючій практики національних підприємств України в контексті справляння податку на додану вартість є часті випадки автоматизованого блокування податкових накладних [40].

Автоматичне блокування податкових накладних є інструментом контролю за дотриманням вимог податкового законодавства. Контролюючі органи мають право призупиняти реєстрацію накладних з метою їх подальшої перевірки на відповідність установленим правилам оподаткування, зокрема щодо правильності відображення доходів, витрат та інших податкових показників.

У разі виникнення підозр щодо можливих порушень або здійснення податкового шахрайства податкові органи можуть прийняти рішення про

блокування податкових накладних для проведення додаткового аналізу та перевірки діяльності платника податків

Водночас слід зазначити, що автоматичне блокування податкових накладних може створювати суттєві труднощі для підприємств, оскільки безпосередньо впливає на їх фінансову та податкову діяльність. Зокрема, це призводить до затримок у виконанні господарських операцій, виникнення фінансових ускладнень і недоотримання прибутку через неможливість використання заблокованих накладних у розрахунках. Окрім цього, несвоєчасне вирішення причин блокування може спричинити застосування штрафних санкцій і пені за порушення вимог податкового законодавства.

Аналіз проблеми блокування податкових накладних свідчить про її поширеність у практиці діяльності українських підприємств. Наслідки таких ситуацій можуть бути різноплановими, зокрема втрата довіри з боку контрагентів, обмеження права на формування податкового кредиту, що, своєю чергою, може призвести до припинення ділових відносин. Додатково існує ризик застосування фінансових санкцій та інших негативних наслідків.

У зв'язку з цим блокування реєстрації податкових накладних потребує оперативного реагування з боку керівництва підприємства. Своєчасне вжиття заходів, зокрема підтвердження відповідності критеріям безумовної реєстрації перед контролюючими органами, сприяє мінімізації ризиків блокування та зменшенню його негативних наслідків.

Як зауважують науковці, цифровізація облікових процесів сприяє зниженню кількості помилок, підвищенню інформативності податкової звітності та забезпеченню своєчасного нарахування і сплати податкових зобов'язань, що загалом зменшує податкові ризики. Водночас важливу роль у системі управління відіграє внутрішній контроль [7].

Як було зазначено, облікове забезпечення операцій з нарахування та сплати податкових зобов'язань за відповідними податками, у тому числі й ПДВ на підприємстві ТОВ «ТД ФОВЕТТА» здійснюється за допомогою програми «1С:Підприємство 8.3», яка забезпечує формування інформації з використанням

субрахунків 643 – для податкових зобов’язань з ПДВ та 644 – для податкового кредиту з ПДВ. Для формування релевантної інформації доцільно систематизувати усі операції, які передбачають оподаткування ПДВ за окремими субрахунками.

Доцільно рекомендувати використання деталізованої системи синтетичних рахунків для обліку податку на додану вартість, що сприятиме підвищенню аналітичності облікової інформації та ефективності внутрішнього контролю. Зокрема, для обліку податкових зобов’язань пропонується застосовувати субрахунки: 643.1 «Податкові зобов’язання підтверджені» – для відображення ПДВ за складеними та зареєстрованими податковими накладними; 643.2 «Податкові зобов’язання непідтверджені» – для фіксації сум за операціями, за якими податкові накладні ще не складені або не зареєстровані; 643.3 «Податкові зобов’язання, що підлягають коригуванню» – для обліку компенсуючих податкових зобов’язань; 643.5 «Донарахування до мінімальної бази та умовний продаж» – для відображення донарахованих сум ПДВ відповідно до вимог податкового законодавства.

Водночас для обліку податкового кредиту доцільно використовувати такі субрахунки: 644.1 «Податковий кредит підтверджений» – для обліку сум ПДВ за отриманими та зареєстрованими податковими накладними; 644.2 «Податковий кредит непідтверджений» – для відображення сум за накладними, які ще не зареєстровані контрагентами; 644.3 «Податковий кредит, що підлягає коригуванню» – для обліку коригувань податкового кредиту; 644.4 «Відкладений податковий кредит» – для відображення сум ПДВ, право на включення яких до податкового кредиту реалізується у наступних звітних періодах.

Запропонована деталізація рахунків забезпечує підвищення прозорості облікових процесів, полегшує контроль за формуванням податкових зобов’язань і податкового кредиту та сприяє своєчасному виявленню можливих відхилень і порушень.

Також, на досліджуваному підприємстві відсутні елементи облікової політики щодо здійснення операцій, які передбачають порядок оподаткування та справляння податкових зобов'язань за результатами діяльності

До внутрішніх регламентуючих документів, що визначають порядок здійснення розрахунків із податку на додану вартість у діяльності підприємства, передусім належить облікова політика, яка оформлюється відповідним наказом «Про організацію фінансово-господарської діяльності та облікову політику підприємства». Даний документ є основою для побудови системи бухгалтерського та податкового обліку, оскільки в ньому закріплюються методологічні та організаційні засади ведення облікових процесів.

У межах облікової політики визначаються ключові підходи до організації податкового обліку з ПДВ, зокрема порядок документального оформлення господарських операцій, правила відображення податкових зобов'язань і податкового кредиту, а також принципи формування податкової звітності. Важливим аспектом є також чітке розмежування функціональних обов'язків між працівниками, відповідальними за ведення обліку ПДВ.

Зокрема, у наказі визначаються посадові особи, які відповідають за складання податкових накладних, їх своєчасну реєстрацію в Єдиному реєстрі податкових накладних, ведення реєстрів виданих і отриманих податкових накладних, а також за контроль достовірності інформації, відображеної у відповідних документах. Окрему увагу приділено забезпеченню своєчасного отримання податкових накладних від контрагентів, що є необхідною умовою для формування податкового кредиту.

Таким чином, належним чином сформована облікова політика підприємства забезпечує впорядкованість процесів обліку ПДВ, підвищує рівень внутрішнього контролю та сприяє мінімізації податкових ризиків, що є важливою передумовою ефективного функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання.

Система адміністрування податку на додану вартість в Україні є досить складною та супроводжується значними ризиками виникнення штрафних

санкцій у процесі обліку розрахунків із ПДВ. У таких умовах залучення суб'єктами господарювання послуг бухгалтерського аутсорсингу дозволяє не лише оптимізувати витрати на утримання власного бухгалтерського персоналу, а й суттєво знизити ризики, пов'язані з найбільш проблемними аспектами податкового обліку.

Водночас у разі, якщо підприємство, що користується послугами бухгалтерського аутсорсингу, через недостатнє врахування особливостей власної господарської діяльності вступає у взаємовідносини з ненадійним контрагентом, аутсорсингова компанія здатна своєчасно виявити потенційні порушення законодавства. У такому випадку вона інформує керівництво підприємства про наявні ризики та доцільність перегляду співпраці з таким контрагентом.

З урахуванням сучасних умов господарювання доцільно рекомендувати підприємству приділяти особливу увагу організації внутрішнього контролю розрахунків за товарними операціями. Такий контроль має охоплювати всі етапи – від взаєморозрахунків із постачальниками та покупцями до формування податкових зобов'язань і податкового кредиту з ПДВ. Це сприятиме забезпеченню достовірності облікових даних і своєчасному виявленню можливих помилок або порушень.

Крім того, ефективно побудована система внутрішнього контролю дозволяє підвищити якість формування бухгалтерських проведення, забезпечити відповідність сум, що відображають податкові зобов'язання та податковий кредит, вимогам чинного законодавства, а також мінімізувати податкові ризики. У результаті це сприяє зміцненню фінансової дисципліни підприємства, підвищенню прозорості його діяльності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження теоретико-прикладних аспектів обліку та контролю порядку нарахування та справляння ПДВ за товарними операціями дистриб'юторської компанії ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» відповідно до поставленої мети і завдань отримано наступні результати.

1. Встановлено, що економічна сутність податку на додану вартість полягає в оподаткуванні частини новоствореної вартості, що формується на кожному етапі виробництва та обігу товарів, робіт і послуг. Особливістю механізму функціонування ПДВ є те, що він акумулюється у вартості товарів і послуг на всіх стадіях їх руху – від виробника до кінцевого споживача. При цьому податок нараховується та сплачується поетапно, у міру здійснення господарських операцій з постачання продукції, що забезпечує рівномірне наповнення бюджету. ПДВ виступає універсальним непрямим податком, що включається до ціни реалізації та забезпечує рівномірне наповнення бюджету незалежно від галузевої специфіки виробництва. ПДВ виконує фіскальну, регулюючу та стимулюючу функції. В Україні надходження ПДВ до державного бюджету відбувається у розрізі операцій з вітчизняних товарів та імпортованих товарів. Податкові надходження ПДВ мають стійку тенденцію до зростання, що зумовлено, насамперед, зростанням бази оподаткування в умовах інфляційних процесів. У структурі податкових надходжень у 2025 році ПДВ з вітчизняних товарів майже 8%, а з імпортованих товарів – 14,15%.

2. Зазначено, що порядок справляння ПДВ в системі оподаткування суб'єктів національної економіки підпорядковується як зовнішній, так і внутрішній регламентації. Основні елементи оподаткування ПДВ встановлені Податковим кодексом України, який регламентує визначення об'єкту та бази оподаткування, ідентифікує платників податку, встановлює ставки ПДВ, порядок обчислення податку, складання та подання податкової звітності та сплати ПДВ до бюджету. Важливим для порядку справляння ПДВ є визначення бази оподаткування, яка регламентована ПКУ для окремих об'єктів ПДВ. В

обліковій системі порядок відображення ПДВ здійснюється з використанням призначених субрахунків до рахунку 64 «Розрахунки з бюджетом», з відображенням податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ, додатна різниця між якими підлягає перерахуванню до бюджету. Порядок справляння ПДВ на рівні підприємства регулюється не лише законодавством, а й внутрішніми документами, які визначають організацію податкового та бухгалтерського обліку, забезпечують практичну організацію обліку та контролю ПДВ на підприємстві, розподіляють відповідальність і мінімізують податкові ризики.

3. Визначено, що в системі оподаткування ПДВ існує проблем, що негативно впливають на його фіскальну ефективність, серед яких складний механізм адміністрування та бюджетного відшкодування ПДВ, нестабільність та постійні зміни податкового законодавства, високий рівень тінізації економіки. Покращення справляння податку на додану вартість (ПДВ) в Україні передбачає комплекс заходів, спрямованих на підвищення фіскальної ефективності, зменшення можливостей ухилення від сплати податку та оптимізацію адміністрування. Покращення справляння податку на додану вартість в Україні можливе через удосконалення електронного адміністрування, стабілізацію та гармонізацію податкового законодавства з міжнародними стандартами, обмеження необґрунтованих пільг, посилення контролю за податковим кредитом і бюджетним відшкодуванням, підвищення податкової дисципліни платників, боротьбу з тіньовою економікою та забезпечення прозорості та оперативності відшкодування ПДВ. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню фіскальної ефективності податку та зміцненню стабільності державного бюджету.

4. Практичні аспекти справляння податкових зобов'язань з податку на додану вартість та систематизація розрахунків з бюджетом з ПДВ були досліджені на основі господарської діяльності дистриб'юторської компанії ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ФОВЕТТА». Основними напрямками діяльності підприємства є оптова та роздрібна торгівля продуктами харчування, паперовими виробами господарсько-побутового та санітарно-гігієнічного

призначення, засобами побутової хімії, а також іншими товарами широкого вжитку. Основна вартість ресурсів представлена оборотним капіталом, що віддзеркалює специфіку ведення торговельної діяльності. Протягом досліджуваного періоду оборотні ресурси становлять понад 95% загальної вартості наявних активів підприємства та мають стійку тенденцію до зростання. У складі ресурсів ТОВ «ТД ФОВЕТТА» значна частка припадає саме на товарні запаси та дебіторську заборгованість покупців, які й віддзеркалюють процес ведення товарних операцій. Ресурси ТОВ «ТД ФОВЕТТА» сформовано, в основному, за рахунок залучених джерел, а саме поточних зобов'язань, які сформовані з кредиторської заборгованості постачальникам товарних запасів. Використання ресурсного потенціалу забезпечує підприємству отримання певних результатів, формування прибутку, його платоспроможності, ділової активності та фінансової стійкості.

5. Встановлено, що протягом аналізованого періоду спостерігається активізація торговельної діяльності підприємства, що підтверджує стійка тенденція зростання отриманого чистого доходу від реалізації товарів, а саме у 2025 році порівняно із 2023 роком чистий дохід збільшився на 4363,6 тис. грн, а порівняно із 2024 роком – на 3313,5 тис. грн. Відповідно до специфіки торговельної діяльності зростала й собівартість реалізованих товарів, яка сформувалася при їх придбанні. незважаючи на зростання чистого доходу від продажів товарних запасів, абсолютні показники ефективності торговельної діяльності мають невеликі значення, проте стійку тенденцію до зростання. Разом із невеликою відносною ефективністю продажів товарних запасів, зростання отриманих доходів позитивно відзначилося на рівні ділової активності торговельного підприємства ТОВ «ТД ФОВЕТТА». У результаті покращення фінансових показників відбулися деякі позитивні зміни у фінансовій стійкості ТОВ «ТД «ФОВЕТТА».

6. Встановлено, що загальна організація обліку та звітності на підприємстві ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» відповідає основним нормам облікового законодавства. У статусі суб'єкта малого підприємництва складається та подається фінансова

звітність за скороченими показниками наявних активів, джерел їх формування, отриманих доходів та понесених витрат. ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» дотримується вимог податкового законодавства щодо правильного визначення, нарахування та своєчасної сплати податкових зобов'язань за встановленими видами податків і зборів, передбачених Податковим кодексом України. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться в автоматизованому режимі з використанням програмного забезпечення «1С:Підприємство 8.3», що забезпечує формування облікових регістрів і обробку господарських операцій. Для цілей податкового обліку використовується спеціалізоване програмне забезпечення М.Е.DOC версії 11.02.178. Декларація з податку на додану вартість формується на підставі даних бухгалтерського та податкового обліку підприємства, а також відповідних первинних і зведених документів. Основними джерелами інформації є: первинні облікові документи, податкові регістри, дані бухгалтерського обліку (облікові регістри), зведені внутрішні документи. Записи в обліковій системі проводяться на підставі первинних документів, які підтверджують факт здійснення господарської операції купівлі або продажу товарів, за якими формуються податкові зобов'язання та податковий кредит з ПДВ. Податкова Декларація з ПДВ складається на основі узагальнення первинної документації та обліково-податкових даних.

7. Відображення порядку нарахування та розрахунків з бюджетом з ПДВ на підприємстві ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» здійснюється з дотриманням загальних методологічних основ облікового та податкового законодавства. При проведенні операцій з відображення елементів ПДВ враховуються вимоги ПКУ щодо нарахування податкових зобов'язань за операціями з продажу товарних запасів та власно виробленої продукції за правилом першої події. На підприємстві відображення податкових зобов'язань відбувається з використання субрахунку 643, з використанням додаткових аналітичних субрахунків, а саме 6431 – використовується при нарахуванні ПЗ за отриманими передплатами, а 6432 – для нарахування ПЗ з ПДВ за першою подією відвантаження товарів. Визнання податкового кредиту з ПДВ за операціями придбання товарних запасів також

відбувається за правилом першої події, але основним критерієм є отримання зареєстрованої постачальником в ЄРПН податкової накладної. підприємстві відображення податкового кредиту з ПДВ відбувається з використання субрахунку 644, з використанням додаткових аналітичних субрахунків, а саме 6441 – використовується при нарахуванні ПК за отриманими передплатами, а 6442 – для нарахування ПК з ПДВ за першою подією відвантаження товарів. Для відображення розрахунків з ПДВ на підприємстві застосовується окремий субрахунок який відкривається платнику податку в СЕА ПДВ. Відображення в обліку операцій з формування податкових зобов'язань, визнання податкового кредиту з ПДВ та розрахунків з бюджетом в цілому відповідає нормам податкового та облікового законодавства за винятком субрахунків, які застосовуються для облікового відображення операцій з ПДВ.

8. Зазначено, що формування системи внутрішнього контролю розрахунків за товарними операціями передбачає комплексний аналіз процедур внутрішньої перевірки, пов'язаних із нарахуванням і сплатою ПДВ. Основною метою внутрішнього контролю розрахунків з податку на додану вартість є забезпечення повноти та правильності податкових нарахувань, своєчасності виконання податкових зобов'язань, мінімізація податкових ризиків і втрат, запобігання застосуванню штрафних санкцій, підвищення рівня податкової дисципліни, а також формування ефективних і прозорих взаємовідносин між платником податків і державою. В роботі окреслено основні етапи проведення контрольних процедур, методи та інструменти проведення контролю порядку нарахування та сплати ПДВ. Виокремлено основні порушення, які можуть бути виявлені за результатами проведення контролю та представлено штрафні санкції за порушення порядку нарахування та справляння ПДВ. На підприємстві ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» порядок справляння ПДВ та розрахунків з бюджетом за визначеними податковими зобов'язаннями проводився відповідно до вимог податкового законодавства, проте виявлені деякі порушення щодо завищення недотримання вимог з визначення бази оподаткування, несвоєчасну сплату

узгоджених податкових зобов'язань, несвоєчасну реєстрацію податкових накладних.

9. Система обліку та контролю ПДВ на підприємстві потребує вдосконалення, зокрема в частині документального підтвердження операцій, своєчасної реєстрації податкових накладних та контролю правильності формування податкових показників. З метою удосконалення обліку та контролю нарахування і сплати ПДВ торговельному підприємству ТОВ «ТД «ФОВЕТТА» рекомендовано:

- формування Реєстру контрагентів, за операціями купівлі-продажу з якими у підприємства виникають податкові зобов'язання та податковий кредит з ПДВ стосовно їх системи оподаткування, надійності та предмету співпраці;

- формування внутрішніх аналітичних відомостей щодо облікового забезпечення та контролю за порядком нарахування та справляння ПДВ;

- запровадження додаткових субрахунків з обліку податкового кредиту відповідно до термінів та причин неотримання податкових накладних, у тому числі й неотриманих податкових накладних у разі блокування ДПС;

- запровадження додаткових субрахунків з обліку податкового зобов'язання відповідно до правила першої події, моменту реєстрації в ЄРПН податкових накладних, а також у разі блокування в ЄРПН ДПС;

Запропоновані рекомендації сприятимуть мінімізації податкових ризиків, зміцненню фінансової дисципліни підприємства, підвищенню прозорості його діяльності та прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабинчук І.В. Фіскальна роль податку на додану вартість в Україні. *Академічні візії*. 2025. Випуск 50. URL: <https://zenodo.org/records/19076527> (дата звернення 15.03.2026).

2. Богатчик Л., Лопатовський В., Безноско К. Податок на додану вартість як економічна категорія та об'єкт обліку і контролю. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. № 1. С. 103-111. URL: <https://elar.khmnua.edu.ua/items/37678b38-1c1d-4351-96cf-13ffd889add4> (дата звернення 15.03.2026).

3. Богатчик Л., Лопатовський В., Сереветник О. Аналіз складових організації системи внутрішнього контролю розрахунків за товарними операціями на підприємстві. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2023. № 320 (4), С. 222-229. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-33> (дата звернення 15.03.2026).

4. Бондаренко Т.Б. Юридичний зміст податку на додану вартість та його адміністрування. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2019. Том 30 (69). № 5. С. 122-127

5. Волчанська Л., Юшковський Д. Податковий аспект організації обліку та аудиту податку на додану вартість. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-10> (дата звернення 15.03.2026).

6. Греца С.М. Теоретичні аспекти визначення поняття адміністрування податку на додану вартість. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2024. № 8. С. 74–76.

7. Гуцаленко Л.В., Митник О.О. Податок на додану вартість в системі оподаткування України. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/4442/4477> (дата звернення 15.03.2026).

8. Доброштан Д. До проблеми адміністрування податку на додану вартість. *Право та інноваційне суспільство*. 2024. № 2 (23). С. 116-122. URL: <https://apir.org.ua/lais/uk/article/view/460/382> (дата звернення 15.03.2026).

9. Добрунік Т.П., Бабічева А.О. Податок на додану вартість в системі оподаткування національного бізнесу України. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції* (21 травня 2026 р). Одеса. ОНЕУ. 2026. С. 31-33.

10. Доходи державного бюджету України. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2025/> (дата звернення 15.03.2026).

11. Жаворонок А. В., Щур Р. І., Валаш О. С. Фіскальна вага непрямих податків у сучасній податковій системі. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2025. № 4 URL: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2025-04-03-02> (дата звернення 15.03.2026).

12. Жиглей І.В., Майковець Д.О. Оподаткування податком на додану вартість в Україні в умовах економічної нестабільності. *Економіка, управління та адміністрування*, 2024. 3(109), 23–36. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-3\(109\)-23-36](https://doi.org/10.26642/ema-2024-3(109)-23-36) (дата звернення 15.04.2026).

13. Запровадження Е-аудиту. Прес реліз Державної податкової служби України від 06 червня 2025 року. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/povini/904232.html> (дата звернення 10.04.2026).

14. Кацалап А.А. Правові основи адміністрування податку на додану вартість в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Випуск 89. Частина 2. С. 424-428

15. Коваленко Ю. Облік ПДВ: методологічні та практичні аспекти. URL: [https://7eminar.ua/news/12075-oblik-pdv-metodologicni-ta-practicni-aspekti](https://7eminar.ua/news/12075-oblik-pdv-metodologicni-ta-prakticni-aspekti) (дата звернення 15.03.2026).

16. Коваль Н. Податкова декларація з ПДВ із додатками: інструкція заповнення. URL: <https://7eminar.ua/news/2900-podatкова-deklaraciya-z-pdv> (дата звернення 15.03.2026).

17. Ковбас І.В. Електронне адміністрування податків як інструмент запобігання корупції при здійсненні фінансового контролю. *Правова позиція*. 2024. № 4. С. 65-69.

18. Кожушко О.В., Трачківська А.Д. Податок на додану вартість: економічна суть і роль в системі оподаткування. *Science and technology: challenges, prospects and innovations*. International scientific and practical conference (November 28-30, 2024) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2024. С 762-770.

19. Лагодієнко Н. В., Скляр Л. Б., Степаненко С. В. Електронне адміністрування податків як засіб підвищення ефективності їх сплати. *Економічний простір*, 2022. № 178. С. 78-82. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/178-13> (дата звернення 15.03.2026).

20. Лисняк В. ПДВ 2025: ставки, строки сплати, адміністрування та відшкодування. URL: <https://7eminar.ua/news/10660-pdv> (дата звернення 15.03.2026).

21. Лободіна З.М., Кізима А.Я., Марущак Л.І. Оцінювання фіскальної та регулюючої ролі податку на додану вартість. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 67. С. 129–136.

22. Лопатовський В., Богатчик Л., Безноско К. Аналіз проблемних аспектів бюджетного відшкодування податку на додану вартість у системі електронного адміністрування. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 2024. 328(2), 52-58. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-328-7> (дата звернення 15.03.2026).

23. Макаренко А. П., Ананьєва І. В. Удосконалення оподаткування, обліку, податкової звітності і контролю податку на додану вартість та заходи щодо поліпшення його податкового планування на підприємстві. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 31–38. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.24.31.

24. Мршалок Т., Матвієнко М., Андрієнко Д., Задорожня Л. Податок на додану вартість: особливості адміністрування і відшкодування. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/07/Eksplei--ner_PDV.pdf (дата звернення 15.03.2026).

25. Меліхова Т. О., Штепа В. В. Удосконалення оподаткування, обліку та аудиту податку на додану вартість для поліпшення податкового планування. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 34–42. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.22.34 (дата звернення 15.03.2026).

26. Назаренко О.В., Назаренко І.М. Формування обліково-інформаційних компонент адміністрування та внутрішнього аудиту розрахунків підприємств за ПДВ в період військового стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 22. <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/8031/8162> (дата звернення 15.03.2026).

27. Назаркевич І. Б., Шутко А. М. Роль податків у доходах державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 139–143. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5581/5464> (дата звернення: 01.04.2026).

28. Облік ПДВ: основні правила та наочні приклади для бухгалтерів. <https://www.mogol-alfa.com.ua/ua/buhgalterski-novini/oblik-pdv-osnovni-pravila/> (дата звернення 15.03.2026).

29. Онишко С.В. Податковий потенціал фінансових та нефінансових корпорацій: [монографія] / С.В. Онишко, Ю.М. Коваленко, І. . Чуницька та ін.; за науковою ред. д.е.н., професора С.В. Онишко. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 282 с.

30. Онисько О. Податкова накладна 2025. URL: <https://7eminar.ua/news/5989-podatкова-nakladna-2025> (дата звернення 15.03.2026).

31. Онищенко В. Бухгалтерський облік ПДВ; правила та прилади. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7705-buhoblk-pdv> (дата звернення 15.03.2026).

32. Онищенко В. Реєстрація податкової накладної в ЄРПН: порядок і строки. <https://buhplatforma.com.ua/article/7217-restratsya-podatkovih-nakladnih> (дата звернення 15.03.2026).

33. Осипчук О. Аналіз понятійно-категоріального апарату відшкодування ПДВ. *Економіка та суспільство*, 2025. Випуск 78. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-35>

34. Очеретько Л. М., Сітало В.О. Особливості організації внутрішнього контролю розрахунків за ПДВ. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 66–70.

35. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 15.03.2026).

36. ПДВ у Європі: порівняння по країнах. Інфографіка URL: <https://ua.asscase.com/pdv-u-yevropi/> (дата звернення 15.03.2026).

37. Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість. Наказ міністерства фінансів України № 21 від 28.01.2026. (враховуючи зміни, внесені наказом Міністерства фінансів України від 28 серпня 2024 року N 418) URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/nakazi/66224.html> (дата звернення 15.03.2026).

38. Про затвердження форми податкової накладної та порядку заповнення податкової накладної: Наказ міністерства фінансів України № 1307 від 31.12.2015

39. Скрипник С., Шепель І. Реформа податкової системи: нові реалії сьогодення. *Економіка та суспільство*, 2023. Випуск 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-78> (дата звернення 15.03.2026).

40. Смирна К. В. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск (59). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132> (дата звернення 15.03.2026).

41. Трут Д. 4 головні проблеми відшкодування ПДВ в Україні. URL: <https://gmcenter/ua/opinion/4-golovni-problemi-vidshkoduvannya-pdv-v-ukraini/>

42. Черкасова С.В., Бортко М.Т. Податок на додану вартість як інструмент забезпечення фіскальної функції податків *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 76. С. 7-15. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1528> (дата звернення 15.03.2026).

43. Швабій К., Чирва О. Новітні тенденції розвитку системи непрямого оподаткування в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3 (31), С. 150–162. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-150-162](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-150-162) (дата звернення 15.03.2026).

44. Шульга Т.М. Податок на додану вартість: зміст та адміністрування. *Юридичний науковий журнал*. 2023. № 6. С. 420-422

45. Яндульська Ю., Мельник, Т. Комплексний підхід до контролю розрахунків за ПДВ в системі податкового планування на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-43> (дата звернення 15.03.2026).

46. Яндульська Ю.С., Мельник Т.Г. Організація бухгалтерського обліку і звітності з податку на додану вартість в умовах динамічних законодавчих змін. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін : Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 27 жовтня 2022 р.* С. 822–824.

ДОДАТКИ